

# **Isirayila Mangɛɛ xa Taruxui Sɛniyenxi firin nde Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra**

Yi kitaabui findixi Isirayila mangɛɛ xa taruxui firin nde nan na. Yi kitaabui foloma Annabi Elise xa waxati nɛ, Annabi Eliya te koore ma temui naxɛ. Alatala na namijɔnmɛɛ firinyie xɛɛ nɛ Isirayila mangɛɛ xa waxati alako e xa Ala xa masenyi ti e bɛ. Na kawandi nu xɔrɔxɔma ki fanyi ra mangɛɛ xa xaxilitareɲa xa fe ra. E nu wama birafe kuyee fɔxɔ ra alɔ si kaafirɛ naxee nu na e rabilinyi. Kɔnɔ Annabi Elise naxa Alatala sɛnbɛ magaaxuxi masen jama birin bɛ, e xa a kolon Ala sɛnbɛ gbo kuyee sɛnbɛ bɛ.

Yi kitaabui kui Isirayila xa taruxui nun Yudaya xa taruxui tagi rasaxi. Isirayila mangɛɛ nu kuyee batuma, e man nu nɔɛ xɔrɔxɔɛ dɔxɔma jama ma. E nu luma fe jaaxi raba ra e xa mixie ra temui birin. Mange ndee naxa kata gbilenfe ra na fe mɔoli fɔxɔ ra, kɔnɔ e mu nu wuya. Na kui, a rapɔnyi Alatala naxa Asiriya mangɛɛ xɛɛ Isirayila bɔxi ma, a xa nɔ Isirayilakae ra, a fa e xanin konyiya kui.

Na temui Yudayakae gbansan nan nu luxi bɔxi ma Ala nu bara naxan fi Annabi Iburahima bɔnsɔɛ ma. Mange fanyi ndee nu na e xa taruxui ya ma naxee fe birin naba alako kuye yo naxa batu na bɔxi ma. Ndee naxa sɛrɛxɛdubɛɛ mali alako Ala xa hɔrɔmɔbanxi xa yailan, mixie xa

batui raba sɛriyɛ ki ma. Kɔnɔ Sɛntanɛ nu luma e ratantan na. A rapɔnyi, mangɛ naxee bira kira ɲaaxi fɔxɔ ra, nee naxa a niya ɲama xa gbilen Ala waxɔnfe fɔxɔ ra. Na kui Ala naxa Babilɔn mangɛ xɛɛ Yudaya bɔxi ma, a xa nɔ mennikae ra, a fa e xanin konyiya kui.

Na birin findixi misaali belebele nan na to mixie bɛ. Ala fe birin nabama alako adamadie xa bira a xa sɛriyɛ fɔxɔ ra. Kɔnɔ xa adama mu tin lude na kira xɔn ma, a fama a tode na kira a xaninma dennaxɛ. Mixi mu nɔma yode Ala ma, a mu na sare soto. Ala xa sɛriyɛ fan won bɛ. Ala xa won mali alako won xa lu na kira fanyi xɔn ma naxan won xaninma ariyanna. Amina.

## **Isirayila Mangɛɛ xa Taruxui Sɛniyɛnxi firin nde**

### *Annabi Eliya nun Mangɛ Axasiya*

<sup>1</sup> Akabu faxa xanbi, Mowabakae naxa muruta Isirayilakae xili ma. <sup>2</sup> Axasiya naxa bira kelife a xa koore banxi kɔn na Samari, a maxɔnɔ a belebele ra. A naxa xɛɛrae rasiga Ekironkae xa ala Bali Sebu bu maxɔrinde xa a nɔma yalande. <sup>3</sup> Na tɛmɛi Alatala xa malekɛ naxa a fala Annabi Eliya Tisibeka bɛ, «I xa siga Samari mangɛ xa xɛɛrae ya ra, i a fala e bɛ, <Ala mu na Isirayila bɔxi ma, wo to fa sigama Ekironkae xa ala Bali Sebu bu maxɔrinde? <sup>4</sup> Na xa fe ra, Alatala xa masenyi nan ya Axasiya bɛ, i mu goroma sade ma i saxi naxan kɔn na. I faxama nɛ.» Annabi Eliya to gɛ na falade mangɛ xa xɛɛrae bɛ, a naxa siga.

<sup>5</sup> Xɛɛrae naxa gbilen mangɛ Axasiya yire. A naxa e maxorin, «Wo gbilenxi munfe ra?» <sup>6</sup> E naxa a yaabi, «Mixi nde nan muxu ralanxi, a a fala muxu bɛ <Wo gbilen mangɛ yire, naxan wo xɛɛxi, wo a fala a bɛ, Ala mu na Isirayila bɔxi tan ma, i to fa xɛɛrae xɛɛma Ekironkae xa ala Bali Sebutu maxorinde? Na xa fe ra, i mu goroma sade ma i saxi naxan ma. I faxama nɛ.»

<sup>7</sup> Axasiya naxa e maxorin, «Yi xɛmɛ nu na di, naxan wo ralanxi a yi wɔyɛnyi fala wo bɛ?» <sup>8</sup> E naxa a yaabi, «Fate maxabe kanyi nan nu a ra, beleti kiri daaxi xirixi a tagi.» Axasiya naxa a fala keren na, «Eliya nan a ra, na Tisibeka.»

<sup>9</sup> A naxa sɔɔri mangɛ nde xɛɛ, naxan nu sɔɔri mixi tongo suuli yamarima, a xa Annabi Eliya suxu. Na to siga Eliya yire, a naxa a li a dɔxɔxi geya xun tagi. A naxa a fala Eliya bɛ, «Ala xa mixi, mangɛ naxɛ, a i xa goro!» <sup>10</sup> Eliya naxa a fala na sɔɔri mangɛ bɛ, naxan nu sɔɔri mixi tongo suuli yamarima, «Xa Ala xa mixi nan n na, tɛ xa goro keli koore ma, a xa i tan nun i xa mixi tongo suuli birin gan.» Na kui, tɛ naxa goro keren na, a a tan nun a xa mixi tongo suuli gan.

<sup>11</sup> Axasiya naxa sɔɔri mangɛ gbɛtɛ xɛɛ, na fan nun a xa sɔɔri mixi tongo suuli, e xa Eliya suxu. Na sɔɔri mangɛ naxa a fala Eliya bɛ, «Ala xa mixi, mangɛ naxɛ a i xa goro keren na!» <sup>12</sup> Eliya naxa a yaabi, «Xa Ala xa mixi nan n na, tɛ xa goro keli koore ma, a xa i tan nun i xa mixi tongo suuli gan.» Na kui Ala naxa tɛ ragoro, a a tan nun a xa mixi tongo suuli gan.

<sup>13</sup> Axasiya man naxa sɔɔri mangɛ saxan nde xɛɛ, na fan nun a xa sɔɔri mixi tongo suuli ra.

Na sɔɔri mangɛ saxan nde naxa te geya kɔn na. A to Eliya yire li, a naxa a xinbi sin a bun ma, a a mayandi, «Ala xa mixi, n bara i maxandi, i xa kinikini n tan nun n ma mixi tongo suuli ma. <sup>14</sup> Ala bara tɛ ragoro keli koore, a na sɔɔri mangɛ firinyi singe nun e xa mixie gan. Kɔnɔ yakɔsi, i xa kinikini muxu tan ma, i xa muxu ratanga na ma.»

<sup>15</sup> Ala xa malekɛ naxa goro, a a fala Annabi Eliya bɛ, «Wo birin xa goro. I naxa gaaxu a ya ra.» Eliya nun a tan sɔɔri mangɛ naxa goro mangɛ yire, <sup>16</sup> Eliya naxa a fala mangɛ bɛ, «Alatala xui nan ya, «Ala mu na Isirayila bɔxi tan ma, i to fa xɛɛrae xɛɛma Ekironkae xa ala Bali Sebutu maxɔrinde? Na xa fe ra, i mu goroma sade ma i saxi naxan kɔn na. I faxama nɛ.»

<sup>17</sup> Axasiya naxa faha alɔ Alatala a masen ki naxɛ Annabi Eliya saabui ra. A xunya Yorami naxa ti mangɛ ra a ɲɔxɔɛ ra Isirayila. Na raba Yudaya mangɛ Yosafati xa di Yehorami xa mangɛya ɲɛ firin nde nan na, barima di mu nu na Axasiya tan bɛ. <sup>18</sup> Axasiya xa taruxui dɔnɔxɔɛɛ, nun a fe naxee raba, na sɛbɛxi Isirayila mangɛɛ xa taruxui kui.

## 2

### *Annabi Eliya ratefe koore ma*

<sup>1</sup> Beenun Alatala xa Annabi Eliya rate koore ma foye xungbe kui, Eliya nun a xa taalibi Elise nu kelife Giligali nɛ. <sup>2</sup> Eliya naxa a fala Elise bɛ, «I xa lu be yandi, barima Alatala wama n xɛɛfe Beteli.» Kɔnɔ Elise naxa a yaabi, «N bara n kali Alatala

ra, n bara n kali n yete nii ra, n mu gbilenma i foxo ra feo!» Na kui e firin birin naxa goro Beteli.

<sup>3</sup> Namijonme naxee nu na Beteli, nee to Elise to, e naxa a fala a be, «I a kolon a Alatala i karamoxo ratema ne koore ma to?» A naxa e yaabi, «Iyo n a kolon. Wo wo sabari.» <sup>4</sup> Eliya naxa a fala a be, «Elise, i xa lu be, barima Alatala wama n xeeffe Yeriko.» A naxa a yaabi, «N bara n kali Alatala ra, n bara n kali n yete nii ra, n mu gbilenma i foxo ra feo!» Na kui e firin birin naxa goro Yeriko.

<sup>5</sup> Namijonme naxee nu na Yeriko, nee to Elise to, e naxa a fala a be, «I a kolon a Alatala i karamoxo ratema ne koore ma to?» A naxa e yaabi, «Iyo, n a kolon. Wo wo sabari.» <sup>6</sup> Eliya naxa a fala a be, «I xa lu be, barima Alatala wama n xeeffe Yuruden mabiri.» A naxa a yaabi, «N bara n kali Alatala ra, n bara n kali n yete nii ra, n mu gbilenma i foxo ra feo!» Na kui e firin birin naxa siga.

<sup>7</sup> Namijonme mixi tongo suuli naxa fa, e ti yire nde. E naxa Eliya nun Elise to Yuruden xure de ra. <sup>8</sup> Eliya naxa a xa donma rate a ma, a a mafilinfilin, a xure garin a ra. Xure naxa itaxun firin na, e fa giri e sanyi xaraxi ra. <sup>9</sup> E to nu dangife, Eliya naxa Elise maxorin, «I wama n xa munse raba i be beenun n xa tongo i xun ma?» Elise naxa a yaabi, «Yandi, n wama naxan xon, i xa xaxilimaya namijonme daaxi doxo firin xa lu n ma.» <sup>10</sup> Eliya naxa a yaabi, «I fe xoxoxe nan maxorinxi na ki, konoxa i n to, n tongoma i xun ma temui naxe, na rabama ne i be. Xa n mu tongoma i ya xori, na mu rabama i be.»

<sup>11</sup> E sigama woyen na temui naxe, soe nun gise te daaxi naxa e rafatan, Eliya naxa te koore ma foye xungbe kui. <sup>12</sup> Elise naxa a ya ti a ra, a gbelegbele, «N baba! N baba! Isirayila xa senbema!» Na temui a mu Eliya to sonon. A naxa a xa donma iboo firin na sunnunyi kui, <sup>13</sup> a fa Eliya xa donma tongo naxan bira boxi ma.

A naxa gbilen Yuruden xure de ra. <sup>14</sup> A naxa xure ye garin donma ra Eliya naxan lu a yi ra, a a fala, «Eliya Marigi Alatala na minden?» Xure ye man naxa itaxun firin na alo a singe, Elise fa giri a sanyi xaraxi ra. <sup>15</sup> Yeriko namijonmee nu tixi e na a matofe. E naxa a fala, «Eliya xa xaxilimaya namijonme daaxi bara dangi Elise ma.» E naxa siga a ralande, e sa e igoro a be boxi.

<sup>16</sup> E naxa a fala a be, «I malima gbangbalanyi mixi tongo suuli na be muxu ya ma. E xa siga i marigi fende. Temunde Alatala Xaxili bara a xanin, a sa a lu geya nde kon na, xa na mu a ra gulunba nde kui.» A naxa e yaabi, «Wo naxa e rasiga de.» <sup>17</sup> Kon e to na fe maxoroxo, a naxa tin na ra. E naxa na mixi tongo suuli xee Eliya fende. E naxa a fen xi saxan bun ma, e mu a to. <sup>18</sup> E to gbilen Yeriko Elise yire, a naxa a fala e be, «N mu a fala xe wo be, wo naxa siga?»

### *Annabi Elise xa kaabanakoe singee*

<sup>19</sup> Yerikokae naxa a fala Annabi Elise be, «Muxu marigi, i a kolon yi taa fan sabbatide ra alo i a toxi ki naxe, kon a ye mu fanxi, xe fe mu sooneyaxi.» <sup>20</sup> A naxa a fala e be, «Wo fa se sase neene nde ra n be, a nun foxe.» E naxa fa na ra. <sup>21</sup> A naxa siga ye dulonyi yire, a foxe woli ye

ma, a fa a fala, «Alatala xa masenyi nan ya: <N bara yi ye yailan. A mu nimasee faxama sɔnɔn, a mu xɛ kanama sɔnɔn.»<sup>22</sup> Sa kelife na lɔxɔɛ ma han to, na ye fanxi alɔ Annabi Elise a masenxi ki naxɛ.

<sup>23</sup> Annabi Elise naxa keli mɛnni, a te Beteli. A to nu na kira xɔn ma, dimɛdi gali naxa mini taa kui, e fa a mayelede, a falafe ra, «Dangi, i tan lɛla kanyi!»<sup>24</sup> A naxa a ya ragbilen e ma, a e danka Alatala xili ra. A to na raba, wulai sube firin naxa mini fɔtonyi kui, a mixi tongo naani nun firin ibɔɔ na dimɛɛ ra.<sup>25</sup> Annabi Elise to keli mɛnni, a naxa siga Karemele geya fari. A keli mɛnni nɛ, a gbilen Samari.

### 3

#### *Isirayila mangɛ Yorami*

<sup>1</sup> Akabu xa di xɛmɛ Yorami naxa ti mangɛ ra Isirayila boxi ma Samari, Yudaya mangɛ Yehosafati xa mangɛya jɛ fu nun solomasaxan nde ra. A mangɛya jɛ fu nun firin nan naba.<sup>2</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, kɔnɔ a xa yunubi rabaxi mu lu alɔ a baba nun a nga naxan naba. Yorami tan naxa Bali kuye rabira, a baba naxan ti.<sup>3</sup> Kɔnɔ a naxa bira Nebati xa di Yerobowami xa yunubi mɔɔli fɔxɔ ra, naxan a niya Isirayila jama xa yunubi raba. A mu tin a makuyade na fe mɔɔli ra.

#### *Isirayilakae nun Mowabakae gerefe*

<sup>4</sup> Mowaba mangɛ Mesa nu xuruse nan demadonma. A nu duuti fima nɛ Isirayila mangɛ ma yɛxɛɛ yɔrɛ wulu kɛmɛ nun yɛxɛɛ kontonyi wulu kɛmɛ ra, e xabee saxi na nan fari.<sup>5</sup> Isirayila

mangɛ Akabu faxa xanbi, Mowaba mangɛ naxa muruta Isirayila mangɛ xili ma. <sup>6</sup> Na kui mangɛ Yorami naxa mini Samari taa kui, a sa a xa sɔɔrie xun mato a ra Isirayila boxi birin ma.

<sup>7</sup> A to a rɛdi Mowaba gerefe ma, a naxa xɛɛra xɛɛ Yudaya mangɛ Yehosafati ma, a falafe ra, «Mowaba mangɛ bara muruta n xili ma, i tinma n malide a gereɗe?» Yehosafati naxa a yaabi, «Won birin nan tema Mowabakae gereɗe. N ma ɲama, i xa ɲama nan a ra, n ma soee, i xa soee nan e ra.» <sup>8</sup> A man naxa a maxɔrin, «Won tema kira mundun na?» Yehosafati naxa a yaabi, «Won tema Edon gbengberen yire nan na.» <sup>9</sup> Isirayila mangɛ, Yudaya mangɛ, nun Edon mangɛ to e ɲɛɛ xi solofere, ye min daaxi naxa ɲɔn e xa sɔɔrie nun e xa xurusee yi ra. <sup>10</sup> Na kui Isirayila mangɛ naxa a fala, «Alatala bara wa won tan mangɛ saxanyie safe Mowabakae beɓɓe i.»

<sup>11</sup> Kɔnɔ Yehosafati naxa e maxɔrin, «Alatala xa namijɔnmɛ yo mu na won ya ma, naxan nɔma Alatala xilide won be?» Isirayila mangɛ xa mixi nde naxa a yaabi, «Annabi Elise na be, Safati xa di xɛmɛ, Annabi Eliya foxirabire.»

<sup>12</sup> Yehosafati naxa a fala, «Alatala xa masenyi na a yi ra.» Isirayila mangɛ Yehosafati nun Edon mangɛ naxa goro a yire. <sup>13</sup> Annabi Elise naxa a fala Isirayila mangɛ be, «Munse na won tan tagi? Siga i baba nun i nga xa namijɔnmɛe yire.» Isirayila mangɛ naxa a yaabi, «Ade, barima Alatala yi mangɛ saxanyi xilixi nɛ be, a xa fa e sa Mowabakae sagoe.»

<sup>14</sup> Annabi Elise naxa a fala a be, «N bara n



kali mangɛ Alatala ra, n naxan batuma, xa n mu binyɛ saxi Yehosafati xa ma nu, n mu tinma yati i xa ti n ya i nu. <sup>15</sup> Wo fa kɔra bɔnbɔɛ nde ra n bɛ.» A to kɔra bɔnbɔ fɔlɔ, Alatala naxa fa Elise ma, <sup>16</sup> a a fala a bɛ, «Wo yili wuyaxi ge yi gulunba kui. <sup>17</sup> Alatala yi nan masenxi, wo mu foye toma, wo mu tunɛ toma, kɔnɔ yi gulunba birin nafema nɛ ye ra, wo nun wo xa xurusee naxan minma. <sup>18</sup> Kɔnɔ na tan findixi fe xuri nan na Alatala bɛ. Naxan dangima a ra, a Mowabakae sama nɛ wo sagoe. <sup>19</sup> Wo e xa taa kantaxie nun e xa taa xungbee birin kanama nɛ. Wo e xa wuri bogilae birin nabirama nɛ. Wo e xa ye dulonyie birin dɛsɛma nɛ. Wo gɛmɛɛ rayensenma nɛ e xa xɛ fanyie ma.» <sup>20</sup> Na kui gɛɛsɛgɛ sɛrɛxɛ ba tɛmɛi, ye naxa fa keli Edon biri ra, a bɔxi makoto ye ra.

<sup>21</sup> Mowabakae to a mɛ a mangɛɛ na tefe e gereɛde, e naxa mixie malan naxee fata geresose ra, e fa ti Mowaba naaninyi ra. <sup>22</sup> E to keli gɛɛsɛgɛ gbe, soge yanbɛ nu tixi na ye ma, a fa lu Mowabakae bɛ alɔ gulunba rafexi wuli nan na. <sup>23</sup> E naxa a fala, «Wuli nan a ra. Mangɛɛ bara santidɛgɛma tongo e boore xili ma, e e boore faxa. Yakɔsi, Mowabakae won xɛɛ, won sa e xa see tongo.»

<sup>24</sup> E to Isirayilakae yonkinde li, Isirayilakae naxa keli, e e bɔnbɔ han e naxa e gi e ya ra. <sup>25</sup> Isirayilakae naxa Mowaba taaɛ kana, e gɛmɛɛ ba na tɛtɛ ma, e e mawoli Mowabakae xa xɛɛ ma. E naxa ye dulonyie dɛsɛ gɛmɛɛ ra, e wuri bogilae birin nabira.

Kire Xareseti taa tɛtɛ gɛmɛɛ nan tun nu fa luxi. Laati kanyie naxa a rabilin, e a magɔnɔ.

<sup>26</sup> Mowaba mangɛ to a to gere sɛnbɛ bara gbo a bɛ, a naxa santidɛgɛma kanyi kɛmɛ solofere tongo, e xa kira rabɔɔ sigafe ra Edon mangɛ yire, kɔnɔ e mu nɔ. <sup>27</sup> Na kui a naxa a xa di xɛmɛ singe tongo, naxan nu lan a xa ti mangɛ ra a ɲɔxɔɛ ra, a a ba sɛrɛxɛ ra taa tɛtɛ fari. Na tɛmui, xɔnɛ belebele naxa goro Isirayilakae ma, e fa e makuya Mowaba mangɛ ra, e gbilen e xa bɔxi ma.

## 4

### *Annabi Elise kaapɛ ginɛ nde malife*

<sup>1</sup> Namijnɔnmɛ nde xa ginɛ naxa a mawa Elise xɔn, a naxɛ, «I xa batula nde, naxan nu gaaxuma Alatala ya ra, n ma xɛmɛ nan nu a ra, kɔnɔ a bara faxa. Mixi nde, naxan xa doni nu na a ma, na bara fa n ma di firinyie tongode, e xa findi konyie ra na doni ɲɔxɔɛ ra.» <sup>2</sup> Elise naxa a fala a bɛ, «N nɔma munse rabade i bɛ? Munse na i yi ra banxi?» Ginɛ naxa a yaabi, «Sese mu na n tan i xa konyi yi ra, fo ture pɔɔti keren.» <sup>3</sup> Elise naxa a fala a bɛ, «Siga, i xa se sase wuyaxi yefu. I naxa dondoronti gbansan fen, i xa a gbegbe nan fen. <sup>4</sup> I na gbilen banxi, i xa naadɛ balan wo nun i xa die xun ma. I xa na ture pɔɔti keren ifili na se sase birin kui. Naxan na a rafe, i xa na dɔxɔ a xati ma.»

<sup>5</sup> Na ginɛ naxa siga, a sa se sasee yefu. A naxa so a xɔnyi a naadɛ balan a tan nun a xa die xun ma. A xa die nu fa se sasee radangi a ma, a nu ture sa e kui. <sup>6</sup> A to gɛ se sase ndee rafede, a naxa a fala a xa di bɛ, «Se sase gbɛtɛ man so n yi ra.» A xa di naxa a yaabi, «Se sase gbɛtɛ yo mu na

fa.» Na temui, ture fan naxa a iti. <sup>7</sup> A naxa sa na birin yaba Ala xa mixi Annabi Elise be. Elise naxa a fala a be, «Sa na ture mati, i fa i xa doni fi. Na temui wo nun i xa die xa balo na donxoe ra.»

### *Sunamika xa di xemε*

<sup>8</sup> Λοxοε nde Annabi Elise naxa siga Sunami taa kui. Gine kuntigi nde nu na menni, naxan Elise karaxan a fo a xa a dege a xonyi. Sa kelife na loxoe ma, xa Elise minima menni ra, a nu a degema naa ne. <sup>9</sup> Gine naxa a fala a xa mōri be, «N a kolon, yi xemε naxan luma dangi ra won xonyi, Ala xa mixi seniyenxi nan a ra. <sup>10</sup> Yandi, won xa konkoe lanmadi keren yailan a be banxi koore ra, won sade, teebili, gonyi, nun lanpui doxo a be naa kui, alako menni xa findi a malabude ra, a na fa won xonyi temui naxe.»

<sup>11</sup> Λοxοε nde Elise naxa siga naa, a sa a malabu na konkoe kui. <sup>12</sup> A naxa a fala a foxirabire Gexasi be, «Yi gine Sunamika xili ba.» Gexasi naxa a xili, gine naxa fa Elise yire. <sup>13</sup> Elise naxa a fala Gexasi be, «A fala yi gine be, «I bara fe gbege raba muxu be. Muxu tan noma munse rabade i be? Muxu xa fe fanyi fala mange be i xa fe ra, xa na mu soorie xa mange be?»» Gine naxa a yaabi, «N sabatixi n ma jama nan tagi.»

<sup>14</sup> Na woyenyi masare dangi xanbi, Elise naxa Gexasi maxorin, «Awa, won xa munse raba yi gine be?» Gexasi naxa a yaabi, «Di yo mu a be, a xa mōri fan bara fori.» <sup>15</sup> Elise naxa a fala Gexasi be, «I man xa a xili.» Gexasi naxa na gine xili, gine naxa fa, a ti naade ra. <sup>16</sup> Elise naxa a fala a be, «Yi temui tamuna, i fama di baride, i a sa i

kanke ma.» Gine naxa a fala, «Ade n marigi, Ala xa mixi, i naxa n tan i xa konyi gine mayenden.»

<sup>17</sup> Na gine naxa t'eege, a di xeme bari na temui yati ma, alo Elise a fala a be ki naxe.

### *Sunamika xa di xa faxe*

<sup>18</sup> Na di to mo, loxoe nde a naxa siga a baba yire xe ma xe xaba temui. <sup>19</sup> A naxa a fala a baba be, «N baba, n xunyi n xonoma a jaaxi ra.» A baba naxa a fala a xa konyi be, «A xanin a nga xon ma.» <sup>20</sup> Na konyi naxa a tongo, a a xanin a nga xon ma. Didi naxa lu a nga san ma han yanyi tagi, a fa faxa.

<sup>21</sup> Gine naxa te a xa di ra, a a sa Ala xa mixi xa sade ma, a naade balan a xun ma, a mini. <sup>22</sup> A naxa a xa m'ori xili, a a fala a be, «Yandi i xa konyi keren nun sofale keren so n yi ra, n xa siga na Ala xa mixi foxo ra, n man fama.» <sup>23</sup> A xa m'ori naxa a max'orin, «To, i sigafe a tode munfe ra? Kike Neene Sali mu a ra, malabui loxoe fan mu a ra.» A naxa a yaabi, «I naxa kontofili.» <sup>24</sup> Na kui, gine naxa a fala a sofale xa yailan a biyaasi ki ma. A naxa a fala a xa konyi be, «I xa sofale rapere mafurenyi ra. Won naxa ti kira xon ma de, fo n na a fala i be temui naxe.»

<sup>25</sup> E naxa e xun ti Ala xa mixi yire ra Karemele geya kon. Ala xa mixi to sa a to yire makuye, a naxa a fala a foxirabire be, «Na gine Sunamika nan fafe na ki. <sup>26</sup> I gi i sa a max'orin, «Munse niyaxi? Tana mu na i xa m'ori ma? Tana mu na i xa di ma?»» Gine naxa a yaabi, «Tana yo mu na,» <sup>27</sup> kon a fefe Ala xa mixi yire li geya kon, a naxa bira a bun ma, a a sanyie suxu. Gexasi naxa wa

a masigafe a marigi ra, kono Elise naxa a fala a be, «A lu na, a sunnunxi ne. Fe xoxoxe nde bara a soto, kono Ala na fe noxunxi n ma ne sinden, a mu n nakolonxi na ra.» <sup>28</sup> Na temui gine naxa a fala a be, «N marigi, n di maxorin ne i ma? N mu a fala xe i be, i naxa n mayenden?»

<sup>29</sup> Annabi Elise naxa a fala a foxirabire be, «Keli, i i tagi ixiri, i xa n ma yisuxuwuri tongo, i siga mafuren na di yire, i n ma yisuxuwuri sa a yatagi ma. I naxa dugundi kira xon ma mixi xebufe ra.» <sup>30</sup> Didi nga naxa a fala, «N bara n kali Alatala nun i tan xili ra, n mu sigama i xanbi.» Na kui e naxa keli, e birin naxa siga.

<sup>31</sup> Gexasi tan nu bara ti yare, a Elise xa yisuxuwuri sa didi yatagi ma. Kono na di faxaxi mu a xui yo ramini, a mu a ramaxa. Gexasi naxa gbilen Elise ralande, a dentege sa a be, a naxe, «Didi mu kelixi de.»

<sup>32</sup> Annabi Elise to so banxi kui, a naxa a li didi faxaxi saxi a xa sade ma. <sup>33</sup> Elise naxa naade balan a tan nun na fure xun ma, a xa Alatala maxandi. <sup>34</sup> A naxa te sade ma, a a itala didi fure fari. A naxa a de sa a de ma, a a ya sa a ya ma, a a belexee sa a belexee ma. A naxa lu na ki, han didi fate naxa wolen. <sup>35</sup> Elise naxa so a maperefe konkoe kui, a man naxa gbilen te ra didi fari. Na temui didi naxa tison sanya solofere, a fa a ya rabi. <sup>36</sup> Elise naxa Gexasi xili, a a fala a be, «Yi gine Sunamika xili ba.» Gine to fa Elise yire, Elise naxa a fala a be, «I xa di tongo.» <sup>37</sup> Gine naxa fa a a xinbi sin Annabi Elise bun ma, a a sanyie suxu. Na temui a naxa a xa di tongo, a mini.

*Annabi Elise nun donse jaaxi*

<sup>38</sup> Elise naxa gbilen Giligali. Na temui kaame nu dinxi boxi ra. Namijonmee to nu doxi Annabi Elise san na, a naxa a fala a foxirabire be, «Tunde doxi te ma, i xa donse nde yailan yi namijonmee be.» <sup>39</sup> Keren naxa mini e ya ma, a siga burunyi bogi se ndee fende. A naxa sansi nde to, a na bogi gbege matongo, a e sa a xa donma kui. A to so namijonmee yire, a naxa e maxaba, a e sa tunde kui, kon e mu a kolon se naxan a ra.

<sup>40</sup> Donse to gefe rafalade, e birin naxa a don folo, kon e fefe a raso e de i, e naxa gbelegbele, e naxe, «Ala xa mixi, xone nde na yi donse ma tunde kui.» E mu no a donde. <sup>41</sup> Elise naxa a fala, «Wo farin nde tongo.» A naxa na nde sa tunde kui, a fa a fala, «Wo yi donse sa yi mixie be, e xa e dege.» Donse nu bara gefe fende, xone yo mu nu na a i fa.

### *Annabi Elise taami rawuyafe*

<sup>42</sup> Mixi nde nan fa kelife Baali Salisa. A nu fafe taami nun sansi bogi singee nan na Ala xa mixi xon ma, taami muxonen nun mengi neene beki keren. Annabi Elise naxa a fala a batula be, «I xa yi donse fi yi pama ma, alako e xa e dege.» <sup>43</sup> A batula naxa a fala a be, «N yi donse itaxunma yi xeme keme birin na di?» Elise naxa a fala, «Donse itaxun yi mixie ra tun, alako e xa e dege, barima Alatala nan a masenxi, <Yi mixie birin e degema ne, taami donxe man lu.>» <sup>44</sup> Na kui a naxa taami itaxun e ra, e naxa a don han e luga, a donxe naxa lu alo Ala a masen ki naxe.

## 5

*Naaman xa yalanyi kune fure ma*

<sup>1</sup> Arami mangɛ xa sɔɔrie xunyi Naaman nu rafan a xa mangɛ ma. A tide nu gbo a xa mangɛ bɛ, barima Alatala xunnakeli fi Arami bɔxi ma a tan nan saabui ra. Kɔnɔ kune fure nu na yi sɔɔri xunyi gbangbalanyi ma. <sup>2</sup> Lɔxɔɛ nde Aramikae to siga Isirayila gereɗe, e tɛmedi nde suxu nɛ, e a xanin e xun ma, a xa findi Naaman xa ginɛ xa konyi ra. <sup>3</sup> Na tɛmedi naxa a fala a marigi bɛ, «Xa n marigi xa mɔri siga nu namijɔnmɛ yire, naxan na Samari, na nɔma nɛ yi kune fure bade a ma nu.»

<sup>4</sup> Naaman naxa na dentɛge sa a xa mangɛ bɛ, tɛmedi Isirayilaka naxan falaxi a bɛ. <sup>5</sup> Arami mangɛ naxa a fala Naaman bɛ, «I xa siga Samari. N bataaxe seɓema Isirayila mangɛ ma i xa fe ra.» Naaman naxa gbeti kilo keme saxan, xɛɛma kilo tongo senni, nun donma tofanyi fu xanin a xun ma.

<sup>6</sup> A naxa na bataaxe xanin Isirayila mangɛ xɔn ma, a nu seɓexi naxan kui, «N bara n ma sɔɔrie xunyi Naaman xɛɛ i yire, alako i xa kune fure ba a ma.» <sup>7</sup> Isirayila mangɛ to ge bataaxe xarande, a naxa a xa donma ibɔɔ, a fa a fala, «Pe, Ala nan n na, naxan faxe tima, naxan mixi rakisima, yi mangɛ to fa a falama n bɛ, a n xa kune fure ba mixi nde ma? Wo a mato, n tan bɛ, a wama gere nan xɔn.»

<sup>8</sup> Ala xa mixi Elise to a mɛ, a mangɛ bara a xa donma ibɔɔ sunnunyi kui, a naxa xɛɛra xɛɛ mangɛ ma, a falafe ra, «I i xa donma ibɔɔxi munfe ra? I naxan nabama, a xɛɛ n yire, alako a

xa a kolon namipɔnme nde na Isirayila bɔxi ma.»

<sup>9</sup> Na kui, Naaman naxa siga a xa soee nun a xa soori ragise ra, a fa ti Annabi Elise xa banxi sode de ra. <sup>10</sup> Elise naxa mixi xee tande a falafe ra Naaman be, «Sa i maxa Yuruden xure ma sanya solofere. Na kui i fate yalanma ne, i fa seniyen.»

<sup>11</sup> Naaman naxa xɔnɔ na wɔyenyi ma, a nu fa siga a fala ra, «N jɔxɔ a ma, a minima ne nu n ya i, a a Marigi Alatala maxandi, a a belexe sa kune yire ma n fate i, kune fure xa ba n ma.

<sup>12</sup> Xure fanyi mu na n xɔnyi Damasi, alɔ Abana nun Farpara xuree, naxee dangi Isirayila xuree birin na? N mu nɔma n maxade xe menni, n seniyen?» Na kui a naxa gbilen a xɔnɔxi ra.

<sup>13</sup> Kɔnɔ a xa konyie naxa a fala a be, «Xa yi namipɔnme sa fe xɔrɔxɔe nde nan fala i be nu, i mu a rabama xe nu? A to a falaxi i be a i xa sa i maxa, a mu lanma xe i xa na raba?» <sup>14</sup> Na kui Naaman naxa goro Yuruden xure, a sin a xɔɔra sanya solofere, alɔ Ala xa mixi a masen ki naxe. Na dangi xanbi a fate naxa fan alɔ dimedi, a seniyen.

<sup>15</sup> Naaman naxa gbilen Ala xa mixi yire, a tan nun a jere booree birin na. A to so, a naxa ti a ya i, a a fala, «N bara a kolon, Ala mu na dede xa Isirayila bɔxi xa mu a ra. Yakɔsi, n bara i mayandi, i xa n ma buɔa rasuxu.» <sup>16</sup> Elise naxa a yaabi, «N bara n kali Alatala ra, n naxan batuma, n mu nɔma i xa buɔa rasuxude.» Naaman naxa a karaxan a xa na rasuxu, kɔnɔ a naxa tondi.

<sup>17</sup> Na temui Naaman naxa a fala Elise be, «Awa yire, i naxan nabama n be, i xa be bɔxi bende nde so n tan i xa konyi yi ra, sofale firin nɔma naxan



xaninde. N wama serexebade tife na bende fari, n fa serexe gan daaxi nun serexe gbete ba Alatala gbansan be. N mu serexe yo bama ala gbete be sonon. <sup>18</sup> Kono Alatala xa dije n ma yi fe kerenyi ma. N ma mangé ne soma a xa ala Rimon xa salide kui, alako a xa suyidi a be, a luma n belexe suxu ra a yi, na a niyama ne n tan fan xa n igoro boxi ma Rimon kuye xa banxi kui. Alatala xa dije n ma na xa fe ra.» <sup>19</sup> Elise naxa a yaabi, «Siga bonesa kui.» Na temui Naaman naxa keli a xun a siga.

A to a makuya dondoronti, <sup>20</sup> Elise foxirabire Gexasi naxa a fala a bone ma, «N marigi bara a lu yi Aramika xa siga, a mu a xa buna rasuxu. N bara n kali Alatala ra, n tan xa n gi a foxo ra ba, alako n xa se nde soto a ra.» <sup>21</sup> Awa, Gexasi naxa a gi Naaman foxo ra. Naaman to sa a to a gi ra fafe ra a foxo ra, a naxa goro mafuren a xa gise kon na, a sa a ralan, a a maxorin, «Munse niyaxi? Tana mu na?» <sup>22</sup> A naxa a yaabi, «Heri tun. N marigi nan n xexi n xa fa a fala i be, «Namijonme xone firin nan faxi n xonyi keli Eframi geyae ma. Yandi, gbeti kilo tongo saxan nun donma firin fi n ma e be.»» <sup>23</sup> Naaman naxa a fala a be, «I xa gbeti kilo tongo senni rasuxu.» A naxa a karaxan, a na gbeti sa beki firin kui, a nun donma firin, a e so a xa konyi firin yi ra. Nee naxa ti Gexasi ya ra, e a xanin a be.

<sup>24</sup> E to tentenyi fari li, Gexasi naxa kote rasuxu e yi ra, a a raso banxi, a fa na mixie ragbilen, nee naxa siga. <sup>25</sup> Na dangi xanbi, a naxa fa a marigi yire. Annabi Elise naxa a maxorin, «I kelixi minden yi ki Gexasi?» Gexasi naxa a yaabi,

«N mu siga dɛdɛ.» <sup>26</sup> Kɔnɔ Elise naxa a fala a bɛ,  
 «Naaman to goro a xa gise kui i ralande, n mu  
 na to xɛ n bɔɲɛ ma? Yi waxati a lanma i xa gbeti,  
 donmae, oliwi bilie, sansie, xuruse lanmae nun a  
 xungbee, konyi ginɛɛ nun konyi xɛmɛɛ fen yi ki?  
<sup>27</sup> Naaman xa kunɛ fure luma nɛ i nun i bɔnsɔɛ  
 ma abadan!» Gexasi naxa keli a ya i. Kunɛ naxa  
 din a fate birin na, a fa rafixɛ alɔ kunda.

## 6

### *Beera kole tofe*

<sup>1</sup> Namijɔnɲɛ ndee naxa a fala Annabi Elise bɛ,  
 «Yi lude xurun won bɛ. <sup>2</sup> Xa i tinma a ra, won  
 xɛɛ Yurudɛn xure, kankan xa wuri keren keren  
 sɛgɛ, won xa yire yailan malande ra be.» Annabi  
 Elise naxa tin na a ra, a fa a fala e bɛ, «Wo siga,»  
<sup>3</sup> kɔnɔ mixi nde naxa a fala e ya ma, «Yandi, i  
 fan xa fa muxu fɔxɔ ra.» Elise naxa tin na ra, a  
 naxɛ, «Awa, won birin na a ra.»

<sup>4</sup> Na kui e birin naxa siga Yurudɛn xure dɛ  
 ra, e naxa so wurie sɛgɛfe. <sup>5</sup> Mixi nde to nu  
 wuri sɛgɛfe, a xa beera kole naxa koren, a sin ye  
 xɔɔra. A naxa gbelegbele, a naxɛ, «Ee! N marigi,  
 beera yefuxi nan a ra.» <sup>6</sup> Ala xa mixi naxa a fala,  
 «A biraxi minden?» A to a birade masen a bɛ,  
 Annabi Elise naxa wuri xuntunyi nde bolon, a  
 naxa a woli na yire yati, beera kole fa te ye fari.  
<sup>7</sup> Elise naxa a fala a boore bɛ, «A tongo.» Boore  
 naxa a bɛlexɛ itala, a beera kole tongo.

### *Annabi Elise nɔfe Arami sɔɔrie ra*

<sup>8</sup> Arami mangɛɛ nu na Isirayila gerefɛ. Na kui  
 a nu luma yire xa fe fala ra a xa kuntigie bɛ, e

xa soorie fama yonkinde dennaxe. <sup>9</sup> Kono Ala xa mixi naxa xera xee Isirayila mange ma, a falafe ra, «I naxa siga na yire de, xa na mu a ra i Aramikae lima ne naa.» <sup>10</sup> Awa, Isirayila mange naxa a xa soorie rasanba yire, Ala xa mixi dennaxe matonxuma a be alako e xa naa madoxo. Na naxa raba sanmaya wuyaxi.

<sup>11</sup> Arami mange bone naxa ifu a ma na fe ma. A naxa a xa kuntigie xili, a a fala e be, «Yanfante nde na won ya ma, naxan won ma gundoe falama Isirayila mange be. Nde na ra?»

<sup>12</sup> A xa kuntigi nde naxa a yaabi, «Mange, muxu tan mu a ra! Isirayila xa namijonme Elise nan i xa woyenyi birin nadangima Isirayila mange ma, hali i naxan falama i xa konkoe kui.»

<sup>13</sup> Mange naxa a fala e be, «Wo sa a lude kolon, n xa mixie xee e xa sa fa a ra.» E naxa a yaabi, «A na Dotan.» <sup>14</sup> Mange naxa soori gali xee naa, soe nun soori ragisee fari. E naxa so naa koe ra, e Dotan taa rabilin. <sup>15</sup> Ala xa mixi foxirabire to keli subaxe ma, a naxa soori gali to taa rabilinyi soe nun e ragisee ra. A naxa na dentegge sa Ala xa mixi be, a naxe «Ee! N karamoxo, won munse rabama?» <sup>16</sup> A naxa a yaabi, «I naxa gaaxu, naxee na won foxo ra, nee gbo dangi mixie ra, naxee na e tan foxo ra.» <sup>17</sup> Annabi Elise naxa Ala maxandi a foxirabire be, a naxe, «N Marigi Ala, a ya rabi alako a xa to ti.» Ala naxa a ya rabi, a naxa soe nun soori ragisee te daaxie to geyae fari Elise rabilinyi birin na.

<sup>18</sup> Aramikae nu na gorofe Elise yire. Annabi Elise naxa Ala maxandi a xa na soorie ya donxu. Ala naxa Elise xa maxandi suxu, a nee radonxu.

<sup>19</sup> E to Elise yire li, a naxa a fala e be, «Na kira mu yi ki, na taa fan mu yi ki. Wo bira n foxo ra, n xa wo mati mixi yire, wo naxan fenfe.» Na kui a naxa e xanin Samari taa kui.

<sup>20</sup> E to so naa, Elise naxa Alatala maxandi, a xa na mixie ya raboo, alako e xa to ti. Alatala to e ya rabi, e naxa fa a to, e na Samari taa nan kui. <sup>21</sup> Isirayila mang'e naxa Elise maxarin, «N ba, n xa e faxa? A lanma e xa sonto?» <sup>22</sup> A naxa a yaabi, «I naxa e faxa. I naxee suxuma gere kui santidegema nun xali ra, i luma e findi ra geelimanie nan na, i mu e tan faxama, ka? Donse nun ye fi yee ma, i fa e rabepin e xa siga e marigi yire.» <sup>23</sup> Na kui Isirayila mang'e naxa donse gbegbe so e yi ra. E to ge e degede, mang'e naxa e bep'in sigafe e marigi yire. Na dangi xanbi, Aramikae xa soorie mu gbilen fa ra Isirayila boxi ma sonon.

### *Kaame sofe Samari*

<sup>24</sup> Na fe to ba a ra, Arami mang'e Ben Hadada naxa a xa soorie birin malan, e xa siga Samari taa gere. <sup>25</sup> Taa xa suxui naxa a niya, kaame xungbe xa so Samari. Na fe naxa xoxoxo han sofale xunyi naxa mati gbeti kole tongo solomasaxan na, ganbe sube itaxunxi doxo naani ra, na doxo keren gbeti kole suuli. <sup>26</sup> Isirayila mang'e nu na a maperefe taa tete fari temui naxe, gine nde naxa a fala a be a xui itexi ra, «Mange, muxu rakisi, n marigi.» <sup>27</sup> A naxa a yaabi, «Xa Alatala mu i rakisi, n tan i rakisima di? Sese mu na lonyi ma, sese mu na weni bogi sase kui.» <sup>28</sup> Mang'e naxa a maxarin, «Munse niyaxi?» Gine

naxa a yaabi, «Yi gine nan a fala n be, a muxu xa n gbe di don to, tina muxu a fan gbe don. <sup>29</sup> Muxu bara n gbe jin, muxu bara a don, kɔnɔ na kuye iba, n naxa a fala a be a xa fa a xa di ra, muxu xa na fan don, kɔnɔ a bara a xa di nɔxun.»

<sup>30</sup> Mange to na gine xa masenyi me, a naxa a xa donma ibɔɔ a ma. A to nu na a mapɛɛfe tete nan fari, nama naxa nɔ a tode a beki dugi ragoroxi a ma a xa mange donma bun ma. <sup>31</sup> Mange nu fa a fala, «Ala xa n ma tɔɔre xunmasa dangi yi fan na xa n mu Safati xa di xeme Elise xunyi ba a de i to.»

<sup>32</sup> Elise nu dɔxɔxi a xɔnyi, taa forie nu na a seeti ma. Mange naxa a xa mixi nde xee Elise ma, kɔnɔ beenun na xera xa banxi li, Elise nu bara a fala taa forie be, «Wo a to, na faxeti xa di bara mixi nde xee, a xa fa n xunyi bolon n de i. Wo wo redi. Na xera na fa, wo naade balan a ya ra, wo naxa tin a xa so. A marigi sanyie xui jan xa mu a xanbi ra na ki?» <sup>33</sup> A jan mu a xa woyenyi ranɔnxi, xera naxa fa a ma, a falafe ra, «Yi naxankate kelixi Alatala yati nan ma. N na n xaxili tima Alatala ra munfe ra sɔnɔn?»

## 7

<sup>1</sup> Elise naxa a fala, «Wo wo tuli mati Alatala xa masenyi ra, <Tina, yi waxati, won farin kilo fu nun firin, xa na mu mengi maniye kilo mɔxɔɔɛn nun naani sarama gbeti kole keren nan na Samari taa sode de.» <sup>2</sup> Mange xa mixi nde, naxan nu mange matima yire birin, na naxa Ala xa mixi yaabi, «Hali Alatala koore rabi ne, i naxan falaxi na ki, na mu nɔma rabade?» Elise

naxa a fala a bε, «I tan a toma nε i ya ra, kɔnɔ i mu a donma feo!»

*Arami sɔɔrie e gife e xa see xun ma*

<sup>3</sup> Kune kanyi naani nu na taa sode dε ra. Nee naxa a fala e bore bε, «Won na faxε mamεfe be munfe ra? <sup>4</sup> Xa won sa so taa kui, won faxama nε kaamε ra. Xa won man lu be, won faxama nε. Won naxan nabama, won xa sa won yetε so Aramikae yi ra e yonkinde kui. Xa e dijε won ma, won baloma nε. Xa e won faxa, won faxama nε.»

<sup>5</sup> Na kui e naxa keli nunmare ra, e xa sa e yetε so Aramikae yi ra, kɔnɔ e to nee yonkinde li, mixi yo mu nu na mɛnni. <sup>6</sup> Marigi nu bara soe nun gise gali xui ramini Aramikae yonkinde kui, alɔ sɔɔri gali nε fama. Na kui, e naxa a fala e bore bε, «Isirayilakae bara Xitikae nun Misirakae xili e malide gere kui.» <sup>7</sup> Na naxa a niya e xa e gi, e e xa se birin lu naa. E naxa keli e xa kiri banxie, e xa soe, nun e xa sofalee xun ma, e e yonkinde lu na ki, e e gi e nii ratangafe ra.

<sup>8</sup> Kune kanyie to na fe li yonkinde kui, e naxa so kiri banxi nde bun ma, e e dεge. E to gε e dεgede, e naxa gbeti, xεεma, nun sosee xanin, e sa na see nɔxun yire nde. E man naxa gbilen kiri banxi gbete kui, e sa see tongo, e e xanin e nɔxunde.

<sup>9</sup> Na dangi xanbi, e naxa a fala e bore bε, «Won mu na fe fanyi xa rabafe yi ki. To lɔxɔε findixi xibaarui fanyi iba lɔxɔε nan na, xa won dundu yi fe ma, subaxε naxa yi fe li won yi, jaxankate jaaxi won lima nε. Won xεε, won xa sa mangεε rakolon yi fe fanyi ra.» <sup>10</sup> E naxa siga e sa taa

naade kante xili, e a fala a be, «Muxu bara so Aramikae yonkinde kui, muxu mu mixi yo lixi naa. E birin siga. E bara keli e xa soee nun e xa sofalee xirixi xun ma, mixi yo mu na e xa kiri banxie kui.»

<sup>11</sup> Taa naade kante naxa na dentee sa mang'ee be. <sup>12</sup> Mang'ee naxa keli na ke ra, a a fala a xa mixie be, «Aramikae wama naxan nabafe won na, n xa na fala wo be. E to a kolonxi kaame na won ma, e kelixi ne e yonkinde, e sa e noxon burunyi, e nu fa a fala, «E nefee mini e xa taa kui, won baganma ne e ma, won fa so e xa taa kui.»»

<sup>13</sup> A xa mixi nde naxa a yaabi, «Yandi, won xa mixi suuli sugandi, e xa soe ndee tongo naxee luxi won yi ra taa kui, e xa siga yi fe matode. Hali e faxes naa, na mu jaaxu dangi faxafe ra taa kui be. Won fama a matode fe naxan a ra.» <sup>14</sup> E naxa gise nun soe rafi firin xee Arami soorie foxo ra, alako e xa a kolon fee na ki naxee. <sup>15</sup> Nee naxa bira e foxo ra han Yuruden xure. Aramikae nu bara e xa sosee nun e xa geresosee lu kira xon ma e xa gi kui. Isirayila xerae naxa gbilen e xa mang'ee yire, e na dentee sa a be. <sup>16</sup> Na temui jama naxa mini taa kui, e sa se birin tongo Aramikae yonkinde kui.

Na kui farin fuji kilo fu nun firin naxa sara gbeti kole keren na. Mengi maniye kilo moxonon nun naani naxa sara gbeti kole keren na, alo Alatala a masen ki naxee. <sup>17</sup> Mang'ee nu bara a matima lu taa sode de ra. Nama to mini taa kui e xa gbata gbata kui, e naxa na mang'ee xa mixi maboron, a faxes. Namiponme xa masenyi naxa kamali, a naxan fala mang'ee be a to siga a yire.

18 Namijonme nu bara a fala mangɛ bɛ, «Tina yi waxati, Samari taa naade ra, mixi farin kilo fu nun firin sarama gbeti kole keren nan na, xa na mu mengi maniyɛ kilo mɔxɔnɛn nun naani sarama gbeti kole keren na.» 19 Mangɛ matima nu bara a yaabi, «Hali Alatala koore rabi nɛ, i naxan falaxi na ki, na mu nɔma rabade?» Elise naxa a fala a bɛ, «I tan a toma nɛ i ya ra, kɔnɔ i mu a donma feo!» 20 Fee dangi na ki nɛ yati. Nama naxa a maboron e xa gbata gbata kui taa sode dɛ ra, a naxa faxa.

## 8

### *Sunami ginɛ xa bɔxi*

1 Annabi Elise nu bara a fala Sunami ginɛ bɛ, a naxan xa di rakeli faxɛ ma, «I tan nun i xa denbaya, wo tunu, wo xa siga yire gbete, barima Alatala fama nɛ kaame radinde yi bɔxi ma han jɛ solofere.» 2 Na Sunami ginɛ naxa a xui suxu, a siga Filisita bɔxi ma, a nun a xa denbaya, e lu naa jɛ solofere. 3 Na jɛ solofere dangi xanbi, na ginɛ naxa gbilen Isirayila, kelifɛ Filisita bɔxi ma. A naxa siga mangɛ yire, a a mayandi a xa a xa banxi nun a xa bɔxi ragbilen a ma.

4 Beenun a xa so naa, mangɛ nun Annabi Elise xa batula Gexasi nu na sumunfe. Mangɛ naxɛ, «Annabi Elise xa kaabanako fee fala n bɛ.»

5 Gexasi to nu na a falafe a bɛ, Annabi Elise Sunami ginɛ xa di rakeli ki naxɛ faxɛ ma, na ginɛ fan so temui nan na ki mangɛ yire, alako a xa a maxandi a xa bɔxi nun a xa banxi ma. Gexasi naxa a fala mangɛ bɛ, «Na ginɛ yati nan ya, a nun a xa di Annabi Elise naxan nakeli faxɛ ma.»



<sup>6</sup> Mangɛ naxa na ginɛ maxɔrin na fe ma. Sunami ginɛ naxa na birin yaba a bɛ. Mangɛ naxa ginɛ xa fe so a xa walikɛ xungbe nde yi ra, a a fala naxan bɛ, «Won xa yi ginɛ xa se birin nagbilen a ma, a nun geeni naxan birin sɔtɔxi a xa bɔxi ma kabi a keli tɛmui be.»

### *Annabi Elise nun Xasayeli*

<sup>7</sup> Annabi Elise to biyaasi raba sigafe ra Damasi, Arami mangɛ Ben Hadada naxa fura. Mixi nde naxa a fala mangɛ bɛ a Annabi Elise nu na Damasi. <sup>8</sup> Mangɛ naxa Xasayeli yamari, a naxɛ, «I xa bɔna nde xanin Annabi Elise xɔn, alako a xa Alatala maxɔrin n bɛ, xa n kisima yi fure ma?»

<sup>9</sup> Xasayeli naxa Damasi bɔxi se fanyie baki jɔxɔmɛ tongo naani fari, a a xanin Elise xɔn sanbasee ra. A to so a yire, a naxa ti a ya i, a a fala a bɛ, «I xa di Ben Hadada, Arami mangɛ nan n xɛɛxi i xɔn ma, n xa i maxɔrin xa a yalanma yi fure ma?» <sup>10</sup> Elise naxa a yaabi, «Sa a fala a bɛ, <Iyo, i yalanma.> Kɔnɔ a nɔndi ki ma, i xa a kolon a Alatala bara a fala n bɛ, a mangɛ faxama nɛ.»

<sup>11</sup> Ala xa mixi Elise naxa a ya banban a ra, a mu a magirama, han Xasayeli fa yaagi. Na tɛmui Elise naxa so wafe. <sup>12</sup> Xasayeli naxa a maxɔrin, «I na wafe munfe ra?» Elise naxa a yaabi, «N na wafe nɛ barima n a kolon, i fama nɛ fe jaaxi dɔxɔde Isirayilakae ma. I fama nɛ e xa yire makantaxie gande, i e xa fonikee faxa santidɛgɛma ra, i e xa diyɔrɛɛ maboron, i e xa furuginɛɛ furi rabɔɔ.»

<sup>13</sup> Xasayeli naxa a maxɔrin, «N tan mixi xuri nɔma na fe mɔɔli xungbe rabade di?» Elise naxa

a yaabi, «Alatala bara a masen n be a i fama ne findide Arami mangɛ ra.»

<sup>14</sup> Xasayeli naxa keli Elise xun ma, a gbilen a xa mangɛ yire. Na naxa a maxɔrin, «Elise munse falaxi i be?» A naxa a yaabi, «A a falaxi ne a i yalanma.» <sup>15</sup> Na kuye iba, Xasayeli naxa sade dugi tongo, a a rasin ye xɔɔra, a a dusu mangɛ yatagi xun na, a fa a madekun han a faxa. Na dangi xanbi, Xasayeli naxa ti mangɛ ra Ben Hadada ɲɔxɔɛ ra.

*Yehorami xa mangɛya Yudaya xun ma  
(Yudaya Mangɛɛ II 21:2-20)*

<sup>16</sup> Akabu xa di Yorami xa mangɛya ɲɛ suuli nde ra Isirayila xun ma, Yehosafati xa di Yehorami naxa findi Yudaya mangɛ ra. <sup>17</sup> A nu findima mangɛ ra temui naxe, a ɲɛ tongo saxan nan nu a ra. A naxa mangɛya xanin Darisalamu ɲɛ solomasaxan. <sup>18</sup> A naxa a ɲere Isirayila mangɛɛ xa kira xɔn ma, alɔ Akabu nun a bɔnsɔɛ a raba ki naxe, barima Akabu xa di gine nde nan nu dɔxɔxi a xɔn ma. A naxa fe ɲaxie raba naxee mu rafan Alatala ma. <sup>19</sup> Kɔnɔ Alatala mu nu wama Yudaya sɔntɔfe, mangɛ Dawuda xa fe ra, a a fala naxan be a mangɛya luma ne a tan nun a bɔnsɔɛ yi ra abadan.

<sup>20</sup> Yehorami xa mangɛya kui, Edon bɔxi naxa Yudaya xa mangɛya matandi, e fa e yete xa mangɛ dɔxɔ. <sup>21</sup> Yehorami naxa siga Sayiri nun a xa sɔori ragisee birin na. A naxa keli kɔɛ ra, a Edonkae gere. Nee naxa a xa sɔori gali rabilin, e nɔ e ra. Na kui Isirayila xa sɔorie naxa gbilen e xɔnyi. <sup>22</sup> Han to Edonkae mu lu Yudaya xa

yaamari bun ma. Libina fan Yudaya xa yaamari matandi na temui ne.

<sup>23</sup> Yehorami xa taruxui donxoe nun a fe naxee birin naba, na sebexi Yudaya mangêe xa taruxui kui. <sup>24</sup> A naxa laaxira, e fa a ragata a benbae fe ma Dawuda xa taa kui. A xa di Axasiya naxa findi mangê ra a noxoe ra.

*Yorami xa mangeya Yudaya xun ma  
(Yudaya Mangêe II 22:1-6)*

<sup>25</sup> Akabu xa di Yorami xa mangeya je fu nun firin nde ra Isirayila xun ma, Yehorami xa di Axasiya naxa ti mangê ra Yudaya. <sup>26</sup> Axasiya xa simaya nu na je moxojen nun firin a findi mangê ra temui naxe. A naxa mangeya je keren naba Darisalamu. A nga nu xili ne Atalaya, Isirayila mangê Omiri xa di gine. <sup>27</sup> A to kelixi Akabu bonsoe ne, a naxa a jere na kira xon, a fe raba naxan mu rafan Alatala ma.

<sup>28</sup> A tan nun Akabu xa di Yorami naxa siga Arami mangê Xasayeli gerede Ramoti, Galadi boxi ma, konon Aramikae naxa no e ra. <sup>29</sup> Mangê Yorami naxa gbilen Yisireeli, a xa a dandan, barima Aramikae nu bara a maxonon gere kui Rama, a to nu Arami mangê Xasayeli gerefê. Yudaya mangê Yehorami xa di Axasiya naxa goro Yisireeli Akabu xa di Yorami xonyi, barima a nu furaxi.

## 9

*Yehu tife mangê ra Isirayila*

<sup>1</sup> Annabi Elise naxa a xa taalibi nde xili, a a fala a be, «I tagi ixiri beleti ra alako i xa yi ture xanin

Ramoti taa kui, Galadi bɔxi ma. <sup>2</sup> I na mɛnni li, i xa Yehu fen, Yehosafati xa di, Nimisi xa mamadi. I xa a xili keli a ngaxakerenyie tagi, wo sa lu wo doro ma. <sup>3</sup> I yi ture tongo, i a surusuru a xunyi, i a fala a bɛ, Alatala yi nan masenxi, <N bara i sugandi, i xa findi mangɛ ra Isirayila xun ma.> I na gɛ na rabade, i xa i gi, i keli naa mafuren.»

<sup>4</sup> Na kui, na namijɔnmɛ fonike naxa siga Ramoti, Galadi bɔxi ma. <sup>5</sup> A so tɛmɛi naxɛ, sɔɔri mangɛ nu na malanyi. A naxa a fala, «Mangɛ, n xɛɛxi i xɔn.» Yehu naxa a maxɔrin, «I wama wɔyɛnfe nde bɛ muxu ya ma?» A naxa a yaabi, «Mangɛ, i tan.»

<sup>6</sup> Na kui, Yehu nun namijɔnmɛ xa taalibi naxa so banxi kui. Xɛɛra naxa ture surusuru Yehu xunyi, a a fala a bɛ, «Isirayila Marigi Alatala yi nan masenxi i bɛ, <N bara i sugandi, i xa findi Ala xa pama Isirayila xa mangɛ ra. <sup>7</sup> I fama i xa mangɛ Akabu bɔnsɔɛ sɔntode, alako n ma namijɔnmɛɛ nun n ma konyie gbe xa jɔxɔ. <sup>8</sup> Akabu bɔnsɔɛ birin sɔntɔma nɛ, a xa xɛmɛ yo mu kisima, hali naxan senbɛ mu gbo. <sup>9</sup> N Akabu bɔnsɔɛ ragoroma nɛ alɔ n a raba Nebati xa di Yerobowami nun Ahiya xa di Baasa ra ki naxɛ. <sup>10</sup> Baree nan Yesabela donma Yisireeli xɛɛ ma, a mu ragatama feo.» A to gɛ na falade, a naxa siga keren na a gi ra.

<sup>11</sup> Yehu to gbilen a xa mangɛ xa walikɛɛ yire, nee naxa a maxɔrin, «Munse niyaxi? Yi daxui faxi i tode munfe ra?» Yehu naxa e yaabi, «Wo yi mixi mɔɔli kolon. Fefe mu a ra.» <sup>12</sup> Kɔnɔ e naxɛ, «I wule fu! A fala muxu bɛ.» A naxa na dentɛgɛ sa e bɛ. A naxɛ, «Alatala yi nan masenxi, <N bara

i sugandi, i xa findi Isirayila mangɛ ra.»<sup>13</sup> A to na fala, soori mangɛ birin naxa e yete xa sosee ba, e a itala Yehu bun ma. E naxa feri fe tɔnxuma ra, e fa a fala, «Yehu nan mangɛ ra!»

<sup>14</sup> Na kui, Yehosafati xa di Yehu, Nimisi xa mamadi naxa mangɛ Yorami yanfa. Yorami nun Isirayila xa soori gali nu na Ramoti makantafe, Galadi bɔxi ma, barima Arami mangɛ Xasayeli nu wama e gerefe. <sup>15</sup> Kɔnɔ mangɛ Yorami nu bara gbilen a dandande Yisireeli. Aramikae nu bara a maxɔnɔ gere kui. Yehu naxa a fala a booree be, «Wo to bara n findi mangɛ ra, mixi yo naxa mini taa kui sigafe ra Yisireeli n ma fe falade naa.»

<sup>16</sup> Yehu naxa te a xa gise kui, a siga Yisireeli, Yorami nu na a dandanfe dennaxe. Yuda mangɛ Axasiya fan nu bara siga naa Yorami xɛɛbude.

<sup>17</sup> Taa makante naxan nu tixi Yisireeli tete kɔn na, na to Yehu xa mixie to fa ra, a naxa a fala, «Nama nde nan fafe yi ki.» Mangɛ Yorami naxa a yamari, «Soori nde xɛɛ soe fari, a xa a kolon fe naxan niyaxi.» <sup>18</sup> Na soori to Yehu yire li, a naxa a maxɔrin, «Mangɛ wama a kolonfe nɛ fe naxan niyaxi?» Yehu naxa a yaabi, «I xa fe mu na a ra. I tan xa bira n fɔxɔ ra tun.» Taa makante naxa a fala mangɛ be, «Won ma xɛɛra bara sa pama li, kɔnɔ a mu na gbilenfe.»

<sup>19</sup> Yorami man naxa soori gbete xɛɛ soe fari. Na fan to Yehu yire li, a naxa a fala a be, «Mangɛ wama a kolonfe nɛ fe naxan niyaxi?» Yehu naxa a yaabi, «I xa fe mu na a ra. I tan xa bira n fɔxɔ ra tun.» <sup>20</sup> Taa makante naxa dentɛge sa, «Won ma xɛɛra bara sa pama li, kɔnɔ a mu na gbilenfe. A

luxi n bɛ alɔ naxan gise ragife, a rahi ki xɔɔxɔɛ maniya Nimisi xa di Yehu ra.» <sup>21</sup> Awa Yorami naxa a fala a xa mixie bɛ, «Wo fa n ma gise ra.» E to fa na ra a bɛ, Isirayila mangɛ Yorami nun Yudaya mangɛ Axasiya naxa te e xa gisee fari sigafe ra Yehu yire. E naxa a li Naboti Yisireelika xa xɛɛ fɛ ma. <sup>22</sup> Yorami to Yehu li naa, a naxa a maxɔrin, «Yehu, tana mu na?» Yehu naxa a yaabi, «Tana yati yati na na. I nga Yesabela na kuye batufe, a na mandurɔna rabafe.»

<sup>23</sup> Yorami to na mɛ, a naxa a xa gise mafindi a a gi, a naxa a fala a xui itexi ra Axasiya bɛ, «Yanfanteɣa nan a ra Axasiya!» <sup>24</sup> Yehu naxa xali woli, a so Yorami tunki firinyie tagi, a a sondonyi sɔxɔ. Yorami naxa bira a xinbie ma gise kui. <sup>25</sup> Yehu naxa a fala Yorami ragima Bidikari bɛ, «A fure woli be Yisireelika Naboti xa xɛ ma. I i ratuxi, won firin to nu na a baba Akabu fɔxɔ ra, Alatala a masen nɛ: <sup>26</sup> <I xa a kolon a n tan bara Naboti nun a xa die wuli to, i naxan naminixi xoro. N i sare fima yi bɔxi yati nan fari. Alatala xui nan na ki.> Awa, i xa a fure woli yi xɛ yati ma, alɔ Alatala a masenxi ki naxɛ.»

<sup>27</sup> Yuda mangɛ Axasiya to na fe to, a naxa a gi Beti Hagan kira xɔn ma. Yehu naxa bira a fɔxɔ ra, a a fala a xa sɔɔrie bɛ, «Wo a fan sɔxɔ.» E naxa a sɔxɔ a xa sɔɔri ragise kui Guru geya tede ra, Yibeleyami fɛ ma. A naxa nɔ a gide, a siga Megido, kɔnɔ a naxa faxa mɛnni. <sup>28</sup> A xa konyie naxa a xanin gise kui han Darisalamu, e sa a ragata a benbae fɛ ma, Dawuda xa taa kui. <sup>29</sup> Axasiya findi Yudaya mangɛ ra, Akabu xa di Yorami xa mangɛɣa jɛ fu nun keren nde nɛ.

<sup>30</sup> Yehu naxa siga Yisireeli. Yesabela to na fe me, a naxa lini ti a ya ra, a a xunxexe yailan, a fa sa ti wunderi ra koore banxi kon na. <sup>31</sup> Yehu to nu sofe taa naade ra, Yesabela naxa a maxorin, «Tana mu na Simiri, i tan naxan i xa mange faxaxi?» <sup>32</sup> Yehu naxa a ya rate wunderi ra, a maxorinyi ti, «Nde na n be? Nde?» Mange gine makante ndee naxa e ya ragoro Yehu ma. <sup>33</sup> Yehu naxa a fala nee be, «Wo na gine woli boxi ma!» E naxa a woli boxi ma. A wuli naxa kasan banxi xale nun soee ma, Yehu fa a xa gise rapere a fari. <sup>34</sup> Na xanbi, a naxa so taa kui, a a dege. A to ge, a naxa a fala, «Wo sa na gine dankaxi ragata, barima mange xa di gine nan nu a ra.» <sup>35</sup> E naxa siga, konɔ a fure sese mu nu luxi naa fa, fo a xunkonkota, a sanyie, nun a belexee. <sup>36</sup> E to na fe dentege mange Yehu be, a naxa a fala, «Alatala xa masenyi nan kamalixi, a naxan ti Annabi Eliya Tisibeka saabui ra. A a fala ne, <Baree Yesabela sube donma ne Yisireeli boxi ma. <sup>37</sup> Yesabela binbi luma ne alo jape naxan xee rafaɲma. Mixi yo mu noma a falade sonon Yesabela nan yi ki.»»

## 10

### *Akabu xa denbaya sontofe*

<sup>1</sup> Akabu xa di xeme tongo solofere nu na Samari boxi ma. Yehu naxa bataaxee rasanba Yisireeli mangée ma Samari boxi ma, forie ma, a nun mixie ma, naxee joxo nu saxi Akabu xa die xon ma. Yi nan nu sebexi na bataaxee kui: <sup>2</sup> «Wo xa mange xa die, a xa soori ragisee, a xa soee, a xa taa makantaxi, nun a xa geresosee to

na wo yi ra, <sup>3</sup> wo xa wo xa mangε xa di jalama nde dɔxɔ a baba xa kibanyi kui alako wo xa wo xa mangε bɔnsɔε makanta.»

<sup>4</sup> E to na bataaxε masotɔ, e bɔɲε naxa mini, e fa a fala, «Mangε firin mu sa nɔ tide a kanke, muxu tan na rabama di?» <sup>5</sup> Mangε xa banxi xunyi, taa mangε, forie nun mixi naxee ɲɔxɔ nu saxi mangε xa die xɔn ma, nee naxa yi masenyi rasanba Yehu ma, «Muxu tan bara findi i xa walikεε ra, i wama naxan yo xɔn, muxu na nan nabama. Muxu mu mixi yo tima mangε ra. I xa i sago raba.»

<sup>6</sup> Yehu naxa e yaabi a xa bataaxε firin nde kui, a naxε e bε, «Xa wo na n tan nan bε, wo xa wo xa mangε xa die xunyie bolon, wo fa n yire Yisireeli tina yi waxati ma.» Mangε xa di tongo solofere nu itaxunxi taa kuntigie ma, nee nu na e maxurufe. <sup>7</sup> E to na bataaxε masotɔ, e naxa mangε xa di mixi tongo solofere birin xunyi bolon e dε i, e e sa sagae kui, e a rasanba Yehu ma Yisireeli. <sup>8</sup> Xεera naxa sa a fala Yehu bε, «E bara fa mangε Yorami xa die xunyie ra.» Yehu naxa a yamari, «E malan dɔxɔ firin taa naade ra han gεεsεgε.» <sup>9</sup> Na kuye iba, Yehu naxa mini, a ti ɲama ya i, a fa a fala e bε, «Yunubi mu wo ma. N tan nan n ma mangε yanfaxi, n a faxa. Kɔnɔ nde yi mixie tan faxaxi?» <sup>10</sup> Wo xa a kolon, Alatala xa masenyi birin bara kamali Akabu bɔnsɔε xili ma. Alatala naxan masen Annabi Eliya saabui ra, na bara kamali.» <sup>11</sup> Yehu naxa Akabu bɔnsɔε birin faxa naxee nu na Yisireeli, a xa kuntigie, a booree, nun a xa sɛrɛxɛdubεe. Akabu xa mixi keren mu kisi.



<sup>12</sup> Na dangi xanbi, Yehu naxa siga Samari. A nu na Beti Ekeda Xurusee kira xɔn ma tɛmɔi naxɛ, <sup>13</sup> Yehu naxa Yudaya mangɛ Axasiya ngaxakerenyi ndee to. A naxa e maxɔrin, «Nde na wo tan na?» E naxa a yaabi, «Axasiya ngaxakerenyie nan muxu ra. Muxu na sigafe mangɛ nun mangɛ nga xa di xɛmɛɛ nan xɛɛbude.» <sup>14</sup> Yehu naxa yaamari fi, «Wo e suxu e jɔpɛ ra.» E naxa e suxu, e e birin xanin Beti Ekeda, e e kɔn naxaba mɛnni, e e wɔli ye ragatade kui. E kɔnti nu lanxi mixi tongo naani nun firin nan ma. Mixi keren mu kisi.

<sup>15</sup> A to keli mɛnni, a naxa Rekabu xa di Yehonadabo li kira xɔn ma, na nu fafe a ralande. Yehu naxa a xɛɛbu, a a maxɔrin, «I janige fiixɛxi n bɛ, alɔ n gbe fiixɛxi i bɛ ki naxɛ?» Yehonadabo naxa a yaabi, «Iyo.» Yehu naxa a fala a bɛ, «Xa a na na ki nɛ, te be n sɛɛti ma n ma gise kui.» Yehu naxa a bɛlɛxɛ itala Yehonadabo bɛ, a a rate a xa gise kui. <sup>16</sup> Yehu naxa a fala a bɛ, «Won xɛɛ, i xa a mato n na walife Alatala bɛ sɛnbɛ naxan na.» A naxa a xanin a xun ma a xa gise kui. <sup>17</sup> E to so Samari, Yehu naxa Akabu xa mixi dɔnxɔɛ birin sɔntɔ feo, alɔ Alatala nu bara a masen ki naxɛ Annabi Eliya saabui ra.

<sup>18</sup> Na xanbi, Yehu naxa pama birin malan, a a fala e bɛ, «Wo xa a kolon, n fama Bali kuye batude dangife Akabu ra. <sup>19</sup> Yakɔsi fa wo Bali kuye xa namɔpɔnmɛɛ birin maxili, a xa sɛrɛxɛdubɛɛ birin nun a batuma birin, keren naxa lu. E birin xa fa n yire, barima n wama sɛrɛxɛ gbeɛbɛ bafe Bali kuye bɛ. Xa naxan yo mu lan na sɛrɛxɛ, n na kanyi faxama nɛ.» Kɔnɔ na masenyi kui, Yehu nu wama e madaxufe nɛ,

alako a xa Bali kuye batui birin sonto. <sup>20</sup> Yehu naxa yaamari fi, «Wo xulunyi belebele ti Bali kuye be.» E naxa na masenyi ti nama be. <sup>21</sup> Yehu naxa xœrae rasanba Isirayila boxi yire birin ma. Bali kuye batui birin naxa fa. Keren mu lu, naxan mu fa. E birin naxa so Bali xa salide kui, a rafe tapu. <sup>22</sup> Yehu naxa yaamari fi, guba xa ragoro Bali kuye batui birin ma. E naxa na raba. <sup>23</sup> Yehu nun Rekabu xa di Yehonadabo naxa siga Bali xa salide kui, Yehu fa a fala e be, «Wo a mato, Alatala xa mixi yo naxa lu wo ya ma. Bali kuye batui nan gbansan xa lu be.» <sup>24</sup> Yehu nun mixie naxa so, e xa xurusee ba serexe ra Bali kuye be. Yehu nu bara soori tongo solomasaxan ti tande, a a fala e be, «Xa yi kuye batui mixi keren a ba wo yi ra, n wo nii nan findima a joxœ ra.»

<sup>25</sup> E to ge serexe bade, a naxa a fala a xa soori gbangbalanyie be, «Wo so, wo e birin faxa, mixi yo naxa kisi.» Soorie naxa e faxa e xa santidegœmae ra, e e fure lu naa. Na dangi xanbi, e naxa so yire Bali kuye nu ragataxi dennaxe.

<sup>26</sup> E naxa na kuye masolixi ramini, e a gan.

<sup>27</sup> E Bali kuye nun a xa salide kana, e naa findi suturadee ra. Han to suturadee nan na menni ra. <sup>28</sup> Yehu naxa Bali kuye xa fe jon Isirayila.

<sup>29</sup> Kono Yehu mu a makuya Yerobowami Nebati xa di xa yunubie ra, naxan Isirayilakae ti yunubi rabafe ma. A mu na mooli raba na tan xa kuyee ra, na ninge masolixi firinyi xœma daaxi naxee nu batuma Beteli nun Dana.

<sup>30</sup> Alatala naxa a masen Yehu be, «I to bara n sagoe raba Akabu bonsœ xa fe ra, n i bonsœ doxœma ne Isirayila kibanyi ma han i tolon-

tolonyi.» <sup>31</sup> Kɔnɔ na birin kui, Yehu mu Isirayila Marigi Alatala waxɔnfe ratinme a boɲe birin na. A mu danyi sa Isirayila xa kuye batui ɲaaxi ma, Yerobowami naxan folo.

<sup>32</sup> Na waxati, Alatala naxa a niya nde xa nu ba ra Isirayila xa boxi ra. Xasayeli naxa e tɔɔɔ e xa boxi sogetede. <sup>33</sup> A naxa nɔ Galadi boxi birin na, Gadikae, Rubenkae, nun Manasikae nu sabatixi dennaxe, sa keli Aroweri xure ma, a siga Arinon gulunba kui, han a sa Basan boxi li.

<sup>34</sup> Yehu xa taruxui donxɔee nun a fe fanyi naxee birin naba, nee seɓexi Isirayila mangɛɛ xa taruxui kui. <sup>35</sup> Yehu naxa laaxira, e a ragata Samari. A xa di Yehowaxasi naxa ti mangɛ ra a ɲɔxɔe ra. <sup>36</sup> Yehu ɲe mɔxɔɲen nun solomasaxan mangɛya nan naba Isirayila, Samari taa kui.

## 11

### *Yudaya mangɛ gine Atalaya (Yudaya Mangɛɛ II 22:10-12)*

<sup>1</sup> Axasiya nga Atalaya to a to a xa di bara faxa, a naxa nate tongo a xa mangɛ bɔnsɔe birin faxa. <sup>2</sup> Kɔnɔ Yehoseeba, mangɛ Yorami xa di gine, Axasiya fan maagine, naxa Axasiya xa di Yowasi tongo mangɛ xa die ya ma, alako Atalaya naxa a tan faxa alɔ booree. Yehoseeba naxa sa a nɔxun konkoe nde kui, a nun dinge naxan ɲɔxɔ nu saxi a xɔn. <sup>3</sup> E naxa lu naa Alatala xa hɔrɔmɔbanxi kui ɲe senni, Atalaya xa mangɛya bun ma.

### *Yowasi tife mangɛ ra (Yudaya Mangɛɛ II 23:1-21)*

<sup>4</sup> A ɲe solofere nde ra, Yehoyada naxa xɛera ti Karikae xa soori mange nun mange makantɛe ma. A naxa e raso Alatala xa hɔrɔmɔbanxi kui, e fa saate gundo daaxi xiri e bore tagi naa. Na dangi xanbi, a naxa mange xa di masen e be. <sup>5</sup> A naxa yi yaamari so e yi ra, a naxe, «Wo yi nan nabama. Wo tan naxee walima malabui lɔxɔɛ, wo xa wo itaxun dɔxɔ saxan na. Dɔxɔ keren xa mange xa banxi makanta, <sup>6</sup> dɔxɔ firin nde xa sa Suru naade makanta, dɔxɔ saxan nde xa naade makanta mange makantɛe xanbi ra. Wo xa mange xa banxi makantafe masara wo boore tagi. <sup>7</sup> Sɛɛti boore firinyi, naxee mu walima malabui lɔxɔɛ, nee tan xa Alatala xa hɔrɔmɔbanxi makanta a fanyi ra mange nɔxunxi dennaxe. <sup>8</sup> Wo mange rabilinma ne, geresosee ra wo yi. Mixi yo a maso wo ra, wo a faxes. Wo xa lu mange fe ma, a na siga dede.»

<sup>9</sup> Soori xunyi naxee tixi soori keme xun na, e naxa sɛrɛxɛdube Yehoyada xa yaamarie rabatu, alo a a falaxi ki naxe. Kankan naxa a xa soori mixi keme dentɛge Yehoyada be, naxee nu walima malabui lɔxɔɛ, nun naxee mu nu walima na lɔxɔɛ. <sup>10</sup> Sɛrɛxɛdube naxa mange Dawuda xa tanbee nun kanke makantasee so soori xunyi yi ra, naxee nu ragataxi Alatala xa hɔrɔmɔbanxi kui. <sup>11</sup> Mange makantɛe naxa geresosee tongo, e naxa ti kelife Alatala xa hɔrɔmɔbanxi yirefanyi ma han a koola ma, sɛrɛxɛbade nun banxi fe ma, alako e xa mange makanta. <sup>12</sup> E to ti naa, Yehoyada naxa mange xa di ramini, a mange tonxuma dusu a xun na, a munyaati so a yi ra. A naxa ture seniyenxi surusuru a xunyi, a a ti

mangɛ ra. Nama naxa e belexɛe bonbo, e nu a fala e xui itexi ra, «Kisi na mangɛ be!»

<sup>13</sup> Atalaya to mangɛ makantɛe nun jama xui me, a naxa siga e yire Alatala xa hɔrɔmɔbanxi. <sup>14</sup> A naxa a to, mangɛ tixi hɔrɔmɔbanxi kinki fe ma, alo mangɛe darixi a ra ki naxe. Mangɛ makantɛe tixi mangɛ fe ma, e sarae fema. Nama birin nu sɛɛwaxi, e sarae xui raminima. Atalaya naxa a xa sosee iboo a yete ma sunnunyi kui, a gbelegbele, «Yanfanteya! Yanfanteya!» <sup>15</sup> Na kui sɛrɛxɛdube Yehoyada naxa soori keme xunyie yamari, «Wo a ramini hɔrɔmɔbanxi fari ma soorie yire. Mixi yo na wa a malife, wo na kanyi faxesantidegema ra.» Sɛrɛxɛdube mu nu wama a xa faxesantidegema Alatala xa hɔrɔmɔbanxi kui. <sup>16</sup> Soorie naxa a suxu, e a xanin mangɛ xa banxi kui kira ra soe soma dennaxe ra, e a faxesantidegema ra.

<sup>17</sup> Yehoyada naxa saate xiri Alatala, mangɛ, nun jama tagi, a falafe ra e birin xa bira Alatala foxo ra. <sup>18</sup> Boxi jama birin naxa so Bali kuye xa banxi kui, e sɛrɛxɛbadee nun kuyee kana. E naxa Bali kuye xa sɛrɛxɛdube Matan faxesantidegema sɛrɛxɛbade fe ma. Yehoyada sɛrɛxɛdube naxa soorie ti, naxee Alatala xa hɔrɔmɔbanxi makantama. <sup>19</sup> A naxa soori keme xunyie tongo, Kari soorie, mangɛ makantɛe, nun boxi jama birin, e fa mangɛ mati kelifɛ Alatala xa hɔrɔmɔbanxi han mangɛ banxi. E naxa so mangɛ banxi kui mangɛ makantɛe xa naade ra. Mangɛ Yowasi naxa a magoro mangɛ kibanyi kui. <sup>20</sup> Boxi jama birin nu na sɛɛwe nun sabari nan kui, barima Atalaya nu bara faxesantidegema ra mangɛ banxi kui.

## 12

### *Yudaya mangʻe Yowasi (Yudaya Mangʻe II 24:1-14)*

<sup>1</sup> Yowasi findi mangʻe ra temui naxe, a jɛ solofere nan nu a ra. <sup>2</sup> Yehu xa mangʻeya jɛ solofere nde ra Isirayila bɔxi ma, Yowasi findi mangʻe ra na jɛ nan na. A naxa jɛ tongo naani mangʻeya raba Darisalamu. A nga nu xili nɛ Sibeya, Beriseebaka nan nu a ra. <sup>3</sup> Yowasi nu fe fanyi nan tun nabama Alatala ya i, alɔ sɛrɛxɛdubɛ Yehoyada a masen a bɛ ki naxe. <sup>4</sup> Kɔnɔ na birin kui, kuye batudee mu kana Yudaya. Nama man nu luma siga ra sɛrɛxɛ bade nun surayi gande na kuyee bɛ.

<sup>5</sup> Yowasi naxa a fala sɛrɛxɛdubɛɛ bɛ, «Kɔbiri naxan birin bama sɛrɛxɛ ra Alatala xa banxi kui, kɔbiri naxan fima mixie xunsare ra, xa na mu fe gbɛtɛ ra, <sup>6</sup> sɛrɛxɛdubɛɛ xa a rasuxu, a xa rawali yire kanaxie yailanfe ra Alatala xa banxi ma.» <sup>7</sup> Kɔnɔ han Yowasi xa mangʻeya jɛ mɔxɔɾɛn nun saxan nde ra, sɛrɛxɛdubɛɛ mu nu Alatala xa banxi yailanxi sinden. <sup>8</sup> Mangʻe Yowasi naxa sɛrɛxɛdubɛ Yehoyada nun a booree xili, a a fala e bɛ, «Munfe ra wo mu Alatala xa banxi yailanxi sinden? Yakɔsi wo naxa kɔbiri yo tongo kɔbiri ragatade kui, naxan mu rawalima Alatala xa banxi yailanfe ra.» <sup>9</sup> Sɛrɛxɛdubɛɛ naxa lan a ma, a e naxa kɔbiri yo rasuxu mixie yi ra sɔnɔn, e mu naxan nawalima banxi yailanfe ra.

<sup>10</sup> Na kui sɛrɛxɛdubɛ Yehoyada naxa kankira nde tongo, a yale ti a ma, a a dɔxɔ sɛrɛxɛbade yirefanyi ma, mixie nu soma Alatala xa banxi

kui dennaxe ra. Serexedube naxee nu e joxo saxi sode de xon ma, nee nu kobiri sama na kankira nan kui, mixie nu fama naxan na Alatala xa banxi kui. <sup>11</sup> E na a to kobiri bara gbo kankira kui, serexedube xungbe nun mangɛ xa sebeliti nu fama ne na kobiri sade beki kui, e kobiri konti, naxan na Alatala xa horomobanxi kui, <sup>12</sup> e a so walike xunyie yi ra, naxee nu Alatala xa banxi yailanma. Walike xunyie nu na kobiri soma kamuderie nun banxitie nan yi ra, naxee nu Alatala xa banxi yailanma, <sup>13</sup> a nun geme masolie nun banxi dɔxɔe yi ra. Na kobiri fan nu findima wuri, geme masolixi, nun se gbete sare nan na, naxee nu rawalima Ala xa banxi yailanfe ra. <sup>14</sup> Konɔ na kobiri mu nu rawalima se sase gbete daaxie, finɛe, paanie nun sarae yailanfe ra Alatala xa banxi xa fe ra. <sup>15</sup> A nu soma banxi rawalie nan yi ra, alako e xa Alatala xa banxi yire kanaxie gbansan yailan. <sup>16</sup> E mu nu na kobiri rawali ki maxorinma banxi rawalie ma, barima e nu tinxin na fe kui. <sup>17</sup> Kobiri naxan nu soma yete ragbilen serexe ra nun yunubi xafari serexe ra, na mu nu sama na kankira kui Alatala xa banxi kui. A nu soma serexedube nan yi ra.

<sup>18</sup> Na temui, Arami mangɛ Xasayeli naxa siga Gati gereɛde. A to no a ra, a naxa wa Darisalamu fan gerefe. <sup>19</sup> Yudaya mangɛ Yowasi naxa xɛɛma birin ba Alatala xa banxi naafuli ragatade kui, a benba Yudaya mangɛe Yehosafati, Yehorami, nun Axasiya naxan fi Alatala xa horomobanxi ma, a nun e naxan sa Yudaya mangɛ xa banxi kui, a fa na birin nasanba Arami mangɛ Xasayeli ma. Na naxa a niya a xa gbilen Darisalamu

gerefe fɔxɔ ra.

<sup>20</sup> Mangɛ Yowasi xa taruxui dɔnxɔɛ seɓɛxi Yudaya mangɛɛ xa taruxui kui. <sup>21</sup> A rapɔnyi a xa mixie naxa a yanfa, e a faxa Beti Milo, Sila mabiri. <sup>22</sup> A xa mangɛ banxi mixie, Simeyata xa di Yosabadi nun Someri xa di Yehosabadi nan a faxa. Yowasi naxa ragata a benbae fe ma, Dawuda xa taa kui. A xa di Amasiya naxa ti a jɔxɔɛ ra.

## 13

### *Isirayila mangɛ Yehowaxasi*

<sup>1</sup> Axasiya xa di Yowasi xa mangɛya jɛ mɔxɔɓɛn nun saxan nde ra Yudaya xun ma, Yehu xa di Yehowaxasi naxa ti mangɛ ra Isirayila bɔxi ma. A mangɛya jɛ fu nun solofere nan naba Samari. <sup>2</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma. A naxa bira Nebati xa di Yerobowami xa yunubie fɔxɔ ra, naxan nu bara Isirayila ratantan na kui. Yehowaxasi mu gbilen na yunubie fɔxɔ ra. <sup>3</sup> Alatala xɔnɔ nɛ Isirayila ma na fe ma, a nu e rabolo Arami mangɛɛ yi ra, Xasayeli nun a xa di Ben Hadada.

<sup>4</sup> Yehowaxasi naxa Alatala maxandi a xa hinne a ra. Alatala naxa a xa maxandi suxu, barima, a nu bara Isirayila xa tɔɔre to Arami mangɛ xa nɔɛ bun ma. <sup>5</sup> Alatala naxa Isirayila rakisima nde fi e ma, a e ba Arami xa mangɛya bun ma, e fa lu bɔɓɛsa kui. <sup>6</sup> Kɔnɔ e mu gbilen Yerobowami bɔnsɔɛ xa yunubie fɔxɔ ra. Asera kuye masolixie yati nu tixi Samari taa kui. <sup>7</sup> Yehowaxasi xa sɔɔri gali nu bara xurun, soe ragi mixi tongo suuli, gise fu, nun sɔɔri wulu fu nan tun nu fa luxi,



barima Arami mangʻe nu bara e bɔnbɔ, alɔ bɔxi iboronma ki naxe.

<sup>8</sup> Yehowaxasi xa taruxui dɔnxɔe, a fe fanyi naxee birin naba, nee seɓexi Isirayila mangʻe xa taruxui kui. <sup>9</sup> A naxa laaxira, a ragata a benbae fe ma Samari. A xa di Yowasi naxa ti a jɔxɔe ra.

### *Isirayila mangʻe Yehowasa*

<sup>10</sup> Yowasi xa mangʻeya jɛ tongo saxan nun solofere nde ra Yudaya xun ma, Yehowaxasi xa di Yehowasa naxa ti mangʻe ra Isirayila xun ma. A naxa mangʻeya jɛ fu nun senni raba Samari.

<sup>11</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, a mu gbilen Nebati xa di Yerobowami xa yunubie fɔxɔ ra. <sup>12</sup> Yowasi xa taruxui dɔnxɔe, a fe fanyi naxee birin naba, alɔ a Yudaya mangʻe Amasiya gere ki naxe, na fee birin seɓexi Isirayila mangʻe xa taruxui kui. <sup>13</sup> Yowasi naxa laaxira, a ragata Isirayila mangʻe seeti ma Samari. Yerobowami naxa ti mangʻe ra a jɔxɔe ra.

### *Elise xa faxe*

<sup>14</sup> Annabi Elise to fura, a nu laaxirama fure naxan ma, Isirayila mangʻe Yowasi naxa goro a yire sunnunyi kui, a yi woyenyi ti a be wa kui, «N ba, n ba, Isirayila senbema.» <sup>15</sup> Elise naxa a yaabi, «Xali nun tanbe nde tongo.» Mangʻe naxa na raba. <sup>16</sup> Na xanbi Elise naxa a fala Isirayila mangʻe be, «Xali rafala.» Elise naxa a belexee sa mangʻe belexee ma, a fa a fala a be, <sup>17</sup> «Wunderi rabi naxan na sogetede biri.» A naxa a rabi. Elise naxa a fala a be, «Xali woli.» A naxa a woli. Elise naxa a fala a be fa, «Xunnakeli tanbe nan yi ki Alatala be, a naxan fima i ma Aramikae

xili ma. I Aramikae bonboma ne Afeki taa kui han i e sonto.» <sup>18</sup> Na temui Elise naxa a fala, «Xalie tongo.» Mange naxa e tongo. Elise naxa a fala a be, «Boxi bonbo xalie ra.» Mange naxa boxi bonbo sanya saxan, a fa a iti. <sup>19</sup> Annabi Elise naxa xono a ma, a naxe, «Xa i boxi bonbo ne sanya suuli nu, xa na mu sanya senni, i nu noma ne Aramikae sontode. Kono yakosi i fama e bonbode sanya saxan gbansan ne.»

<sup>20</sup> Na dangi xanbi, Annabi Elise naxa laaxira, e fa a ragata. Na ne xun gbilenyi, Mowaba soorie naxa so Isirayila boxi ma. <sup>21</sup> Na temui Isirayilakae nu na e xa mixi faxaxi nde ragatafe. E to Mowabakae to fa ra, e naxa e xa mixi fure sa mafurenyi ra Annabi Elise xa gaburi kui. Na fure to din Elise xorie ra, a naxa keli faxe ma, a gbilen balo ra.

<sup>22</sup> Arami mange Xasayeli nu Isirayilakae tooroma Yehowaxasi xa mangeya bun ma. <sup>23</sup> Kono Alatala naxa kinikini e ma. A naxa hinne e ra a xa saate xa fe ra, a naxan xiri Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba tagi. Han yakosi Alatala meenima e ma na nan ma. <sup>24</sup> Arami mange Xasayeli naxa faha, a xa di Ben Hadada naxa ti mange ra a joxoe ra. <sup>25</sup> Yehowaxasi xa di Yehowasa naxa taae ba Ben Hadada yi ra, na baba Xasayeli naxee ba a baba Yehowaxasi yi ra gere kui. Yowasi naxa a bonbo sanya saxan, a na taae masoto.

## 14

*Yudaya mange Amasiya*  
(*Yudaya Mangʻe II 25:1-28, 26:1-2*)

<sup>1</sup> Yehowasa xa di Yowasi xa mangɛya jɛ firin nde ra Isirayila boxi ma, Yowasi xa di Amasiya naxa ti mangɛ ra Yudaya. <sup>2</sup> A jɛ mɔxɔɔnɛn nun suuli nan nu a ra, a ti mangɛ ra tɛmui naxɛ. A naxa jɛ mɔxɔɔnɛn nun solomanaani mangɛya raba Darisalamu. A nga nu xili nɛ Yehowadin, Darisalamuka nan nu a ra. <sup>3</sup> A naxa Alatala waxɔnfe raba, kɔnɔ a mu lu alɔ a benba Dawuda. A bira a baba Yowasi xa misaali nan yati fɔxɔ ra. <sup>4</sup> Na birin kui, kuye batudee nu na geya yiree, mixie man nu sɛrɛxɛɛ nun surayi bama menni.

<sup>5</sup> Amasiya xa mangɛya to sɛnbɛ sɔtɔ, a naxa mixie faxa, naxɛɛ a baba faxa. <sup>6</sup> Kɔnɔ a mu nɛɛ xa die tan faxa, alɔ Alatala a yamarixi ki naxɛ Tawureta Munsa kitaabui kui a falafe ra, «A mu lanma babɛ xa faxa a xa di xa yunubi xa fe ra. Di fan mu lanma a xa faxa a baba xa yunubi xa fe ra. Kankan lan a xa faxa a yɛtɛ kan xa yunubi nan xa fe ra.»

<sup>7</sup> Amasiya naxa Edonka mixi wulu fu faxe fɔxɛ gulunba kui, a Sela taa tongo, a a xili sa Yokatili. A xilima na ki nɛ han to.

<sup>8</sup> Amasiya to gɛ marasi fende mixi gbɛtɛɛ ra, a naxa xɛɛraɛ xɛɛ Isirayila mangɛ Yehu xa mamadi Yehowasa ma, Yehowaxasi xa di, a falafe ra, «Fa, won xa fa gere.» <sup>9</sup> Isirayila mangɛ Yehowasa naxa Yudaya mangɛ Amasiya yaabi yi ra, «Liban tunbe di naxa xɛɛra xɛɛ Liban sɛdiri wuri xungbe ma a falafe ra, <I xa di ginɛ fi n ma di ma.> Na dangi xanbi, Liban wulai sube nde naxa tunbe maboron. <sup>10</sup> I bara Edon bonbɔ a fanyi ra, na bara a niya i xa i yɛtɛ igbo. Sɛɛwa i xa xunnakeli ra, i xa lu i xɔnyi. I gbalɔe

fenfe i yetɛ bɛ munfe ra? I sɔntɔma nɛ, i nun Yudaya ra» <sup>11</sup> Kɔnɔ Amasiya mu a tuli mati a ra. Na kui Isirayila mangɛ Yehowasa naxa siga a xili ma, a tan nun Yudaya mangɛ Amasiya naxa e bore gere Beti Semesi, Yudaya bɔxi ma. <sup>12</sup> Isirayila naxa Yudaya bɔnbɔ, e fa e gi e so e xɔnyi. <sup>13</sup> Isirayila mangɛ Yehowasa naxa Axasiya xa mamadi Amasiya findi a xa geelamani ra Beti Semesi. A naxa fa Darisalamu tɛtɛ rabira kelife Eframi xa naadɛ ra han naadɛ naxan na tunxui ma, nɔngɔn ya kɛmɛ naani jɔndɔn. <sup>14</sup> A naxa xɛɛma nun gbeti birin tongo naxan nu na Alatala xa banxi nun mangɛ xa banxi kui. A naxa mixi ndee fan suxu, a gbilen Samari.

<sup>15</sup> Yehowasa xa taruxui dɔnxɔɛ, a fe fanyi naxee raba, nun a xa gere e nun Yudaya mangɛ Amasiya, na birin sɛbɛxi Isirayila mangɛɛ xa taruxui kui. <sup>16</sup> Yehowasa naxa laaxira, e a ragata Isirayila mangɛɛ fɛ ma Samari. A xa di Yerobowami naxa ti mangɛ ra a jɔxɔɛ ra.

<sup>17</sup> Isirayila mangɛ Yehowaxasi xa di Yehowasa to faxa, Yudaya mangɛ Yowasi xa di Amasiya xa mangɛya xɔn man naxa kuya jɛ fu nun suuli. <sup>18</sup> Amasiya xa taruxui dɔnxɔɛ, na sɛbɛxi Yudaya mangɛɛ xa taruxui kui. <sup>19</sup> Mixi ndee naxa yanfanteya maxiri a xun ma Darisalamu, a naxa a gi, a siga Lakisi. E naxa bira a fɔxɔ ra Lakisi, e sa a faxa mɛnni. <sup>20</sup> E naxa a fure xanin soe fari, e sa a ragata Darisalamu a benbae fɛ ma Dawuda xa taa kui. <sup>21</sup> Yudaya jama birin naxa Amasiya xa di Asaraya ti mangɛ ra a baba jɔxɔɛ ra. A jɛ fu nun senni nan nu a ra. <sup>22</sup> Mangɛ Amasiya xa faxɛ dangi xanbi, Asaraya naxa Elata

taa ti, a a sa Yudaya xa boxi xun ma.

*Isirayila mangɛ Yerobowami firin nde*

<sup>23</sup> Yowasi xa di Amasiya Yudaya mangɛ, xa mangɛya ɲɛ fu nun suuli nde ra, Yowasi xa di Yerobowami naxa ti Isirayila mangɛ ra Samari. A mangɛya ɲɛ tongo naani nun keren naba. <sup>24</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Ala ma, a mu gbilen Nebati xa di Yerobowami xa yunubi foxo ra, a Isirayilakae ti naxan na. <sup>25</sup> A naxa a niya Isirayila naaninyie xa gbilen a ra kelife Lebo Xamata koo la ma, han Araba baa de ra yirefanyi ma, alo Isirayila Marigi Alatala nu bara a masen ki naxe Amitayi xa di Annabi Yunusa be, naxan findi Gati Xeferika ra. <sup>26</sup> Alatala naxa Isirayila xa toore xoxoxe to, e rakisima yo mu nu na, <sup>27</sup> a naxa e rakisi Yowasi xa di Yerobowami saabui ra. A mu nu wama a xon Isirayila xili xa jon dunija ma.

<sup>28</sup> Yerobowami xa taruxui donxoe, a fe fanyi naxee birin naba, nun a xa xunnakeli Damasi nun Xamata ragbilenfe ra Yudaya ma, na birin sebexi Isirayila mangɛɛ xa taruxui kui.

<sup>29</sup> Yerobowami naxa laaxira, e a ragata Isirayila mangɛ fe ma Samari. A xa di Sakari naxa ti mangɛ ra a joxoe ra.

## 15

*Yuda mangɛ Asaraya*

*(Yudaya Mangɛɛ II 26:1-23)*

<sup>1</sup> Yerobowami xa mangɛya ɲɛ moxoren nun solofere nde ra Isirayila xun ma, Amasiya xa di Asaraya naxa ti mangɛ ra Yudaya. <sup>2</sup> A mangɛya

soto a je fu nun senni nan ma, a fa je tongo suuli nun firin mang'eya raba Darisalamu. A nga nu xili ne Yekoliya, Darisalamuka nan nu a ra. <sup>3</sup> A Alatala waxonfe raba ne a ki ma, alo a baba Amasiya. <sup>4</sup> Kono na birin kui, kuye batudee mu jon geyae yire, mixie nu luma serexee nun surayi man ba ra menni. <sup>5</sup> Alatala naxa kune fure sa mang'e ma, han a faxa loxo. A nu sabatixi banxi nde nan kui, naxan nu na a xati ma. A xa di Yotami nan nu na a xa foxo xunyi ra, a man nu a xa mang'eya fan naperema boxi kui.

<sup>6</sup> Asaraya xa taruxui donxo, a fe fanyi naxee birin naba, na sebexi Yudaya mang'ee xa taruxui kui. <sup>7</sup> Asaraya naxa laaxira, e a ragata a benbae fe ma, Dawuda xa taa kui. A xa di Yotami naxa ti mang'e ra a joxo ra.

### *Isirayila mang'e Sakari*

<sup>8</sup> Yudaya mang'e Asaraya xa mang'eya je tongo saxan nun solomasaxan nde ra, Yerobowami xa di Sakari naxa ti Isirayila mang'e ra Samari, kike senni bun ma. <sup>9</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, alo a benbae naxan naba. A mu gbilen Nebati xa di Yerobowami xa yunubi foxo ra, a Isirayila ti naxan na. <sup>10</sup> Yabesi xa di Salumu naxa yanfanteya maxiri a xun ma, a a faxa Yibeleyami, a ti mang'e ra a joxo ra. <sup>11</sup> Sakari xa taruxui donxo sebexi Isirayila mang'ee xa taruxui kui. <sup>12</sup> Alatala xa masenyi nan kamali a xa faxe kui, a naxan masen Yehu be, a to a masen, «I bonsoe Isirayila yamarima ne han i tolontolonyi.» A raba na ki ne.

### *Isirayila mang'e Salumu*

<sup>13</sup> Yabɛsi xa di Salumu naxa ti mangɛ ra Isirayila, Yudaya mangɛ Osiyasi xa mangɛya jɛ tongo saxan nun solomanaani nde ra. A naxa mangɛya raba kike keren Samari. <sup>14</sup> Menaxemi, Gadi xa di Salumu naxa keli Tirisa, a te Samari, a Yabɛsi xa di Salumu faxa, a ti mangɛ ra a jɔxɔɛ ra. <sup>15</sup> Salumu xa taruxui dɔnxɔɛ, nun a yanfɛ naxan ti, na sɛbɛxi Isirayila mangɛɛ xa taruxui kui. <sup>16</sup> Na tɛmui, Menaxemi naxa keli Tirisa, a siga Tifisa taa gereɗe. A naxa mennikae birin faxa, a nun naxee nu na naa rabilinyi, barima e mu nu tinma a xa yaamari ra. Hali ginɛ furuxie, a nu e faxa nɛ, a e furi rabɔɔ.

### *Isirayila mangɛ Menaxemi*

<sup>17</sup> Yudaya mangɛ Asaraya xa mangɛya jɛ tongo saxan nun solomanaani nde ra, Gadi xa di Menaxemi naxa ti Isirayila mangɛ ra. A mangɛya jɛ fu nan naba Samari. <sup>18</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma. A mu gbilen Nebati xa di Yerobowami xa yunubie fɔxɔ ra, a Isirayila jama ti naxan na.

<sup>19</sup> Asiriya mangɛ Pulu naxa so Isirayila bɔxi kui, a xa naa gere, kɔnɔ Menaxemi naxa gbeti kilo wulu tongo saxan fi a ma, alako a xa a mali a xa mangɛya xa mabanban. <sup>20</sup> Menaxemi naxa na kɔbiri sɔto Isirayila bannaɛ ra, mixi keren keren gbeti kole tongo suuli. A to na fi Asiriya mangɛ ma, na naxa Isirayila bɔxi gerefe lu na, a gbilen a xɔnyi.

<sup>21</sup> Menaxemi xa taruxui dɔnxɔɛ, nun a naxan birin naba, na sɛbɛxi Isirayila mangɛɛ xa taruxui kui. <sup>22</sup> Menaxemi naxa laaxira, a ragata a benbae

fe ma. A xa di Pekaxaya naxa ti mangɛ ra a ɲɔxɔɛ ra.

### *Isirayila mangɛ Pekaxaya*

<sup>23</sup> Yudaya mangɛ Asaraya xa mangɛya ɲɛ tongo suuli nde ra, Menaxemi xa di Pekaxaya naxa ti Isirayila mangɛ ra Samari. A naxa mangɛya ɲɛ firin naba. <sup>24</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, a mu gbilen Nebati xa di Yerobowami xa yunubie fɔxɔ ra, a Isirayilakae tixi naxee ra. <sup>25</sup> A malima nde, Remaliyahu xa di Peka, naxa a yanfa, a a faxa mangɛ banxi kui Samari. Galadika mixi tongo suuli naxa a mali na kui, e Aragobo nun Ariye fan faxa. Na dangi xanbi Peka naxa ti mangɛ ra Pekaxaya ɲɔxɔɛ ra.

<sup>26</sup> Pekaxaya xa taruxui dɔnxɔɛ, a fe fanyie naxee birin naba, na birin seɓɛxi Isirayila mangɛ xa taruxui kui.

### *Isirayila mangɛ Peka*

<sup>27</sup> Yudaya mangɛ Asaraya xa mangɛya ɲɛ tongo suuli nun firin nde ra, Remaliyahu xa di Peka naxa ti Isirayila mangɛ ra Samari. A naxa mangɛya ɲɛ mɔxɔɲɛn naba. <sup>28</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, A mu gbilen Nebati xa di Yerobowami xa yunubie fɔxɔ ra, a Isirayila ɲama ti naxee ra. <sup>29</sup> Peka nu mangɛ ra temui naxɛ Isirayila, Asiriya mangɛ Tigilati Pileseri naxa fa, a Iyono, Abeli Beti Maaka, Yanowa, Kedesi, Xasori, Galadi, nun Galile suxu, Nafatali bɔxi birin, a na mixi birin xanin Asiriya. <sup>30</sup> Hoseya, Ela xa di xɛmɛ naxa yanfanteya maxiri, Remaliyahu xa di Peka xun ma, a na faxa. A naxa ti mangɛ ra a ɲɔxɔɛ ra, Osiyasi xa



di xeme Yotami xa mangɛya ɲe moxoɲen nde ra.  
<sup>31</sup> Peka xa taruxui donxoɛ, a fe naxan birin naba,  
 na seɓexi Isirayila mangɛɛ xa taruxui kui.

*Yudaya mangɛ Yotami*  
*(Yudaya Mangɛɛ II 27:1-9)*

<sup>32</sup> Remaliyahu xa di Peka xa mangɛya ɲe firin  
 nde ra Isirayila boxi ma, Osiyasi xa di Yotami  
 naxa ti mangɛ ra Yudaya xun ma. <sup>33</sup> A ɲe  
 moxoɲen nun suuli nan nu a ra. A naxa mangɛya  
 ɲe fu nun senni raba Darisalamu. Sadoki xa di  
 Yerusa nan nu na a nga ra. <sup>34</sup> A naxa fe raba  
 naxan nafan Alatala ma, alo a baba Osiyasi a  
 raba ki naxe. <sup>35</sup> Konɔ na birin kui, kuye batudee  
 mu ɲon geyae yire, mixie nu luma serexɛɛ nun  
 surayi man ba ra menni. Yotami naxa Alatala xa  
 banxi naade nde ti, naxan xili Fuge Naade.

<sup>36</sup> Yotami xa taruxui donxoɛ, a fe naxan birin  
 naba, na seɓexi Yudaya mangɛɛ xa taruxui kui.  
<sup>37</sup> Na temui Alatala naxa a niya Arami mangɛ  
 Resin nun Remaliyahu xa di Peka xa Yudaya  
 gere. <sup>38</sup> Yotami naxa laaxira, e a ragata a benbae  
 fe ma a benba Dawuda xa taa kui. A xa di Axasi  
 naxa ti mangɛ ra a ɲoxoɛ ra.

## 16

*Yudaya mangɛ Axasi*  
*(Yudaya Mangɛɛ II 28:1-27)*

<sup>1</sup> Remaliyahu xa di Peka xa mangɛya ɲe fu nun  
 solofere nde ra, Yotami xa di Axasi naxa ti mangɛ  
 ra Yudaya boxi ma. <sup>2</sup> A ɲe moxoɲen nan nu a  
 ra na temui. A naxa ɲe fu nun senni mangɛya  
 raba Darisalamu. A mu a Marigi Alatala waxonfe

raba alɔ a benba Dawuda a raba ki naxɛ. <sup>3</sup> A nu birama Isirayila mangɛɛ xa kira nan fɔxɔ ra. A naxa a xa di yati ba sɛrɛxɛ gan daaxi ra, alɔ si gbɛtɛɛ nu a rabama ki naxɛ, Alatala naxɛɛ kerɩ Isirayilakae ya ra. <sup>4</sup> A nu sɛrɛxɛɛ bama, a nu surayi gan sɛrɛxɛ ra geyae fari nun wuri bilie bun ma.

<sup>5</sup> Na tɛmɩ Arami mangɛ Resin nun Isirayila mangɛ Peka Remaliyahu xa di, naxa Darisalamu gere. E naxa Axasi rabilin a xa taa kui, kɔnɔ e mu nɔ a ra. <sup>6</sup> Na waxati Arami mangɛ Resin nu bara Elata taa lu Arami bɔxi xa nɔɛ bun ma. A nu bara Yuda bɔnsɔɛ tongo naa. Edonkae sabati naa e jɔxɔɛ ra. Nee na mɛnni han to. <sup>7</sup> Axasi naxa xɛrae xɛɛ Asiriya mangɛ Tigilati Pileseri xɔn, e xa sa a fala a bɛ, «I xa konyi nan lanxi n ma, n xaxili tixi i tan nan na. I xa fa n natangade Arami mangɛ nun Isirayila mangɛ ma, e faxi n gereɛde.» <sup>8</sup> Axasi naxa gbeti nun xɛɛma tongo, naxan nu na Alatala xa banxi kui nun mangɛ banxi kui, a naxa a rasanba Asiriya mangɛ ma duuti ra. <sup>9</sup> Asiriya mangɛ naxa tin na fe ra, a fa siga Damasi gereɛde. A to nɔ na taa ra, a naxa mɛnnikae findi konyie ra, a e rasiga Kire taa kui. A Resin faxa, mɛnni mangɛ.

<sup>10</sup> Mangɛ Axasi to siga Damasi, Asiriya mangɛ Tigilati Pileseri yire, a naxa sɛrɛxɛbade to naa. A naxa na sɛrɛxɛbade pirinti nun a yailan ki rasanba Uri sɛrɛxɛdubɛ ma Darisalamu. <sup>11</sup> Uri naxa na sɛrɛxɛbade mɔɔli ti Darisalamu, beenun mangɛ Axasi xa gbilen kelife Damasi. <sup>12</sup> Mangɛ to gbilen kelife Damasi, a fa na sɛrɛxɛbade to, a naxa a maso a ra, a sɛrɛxɛ ba a fari. <sup>13</sup> A

naxa a xa sɛrɛxɛ gan daaxi nun a xa sansi xɔri sɛrɛxɛ gan na fari. A naxa weni sɛrɛxɛ ifili a fari, a xanunteya sɛrɛxɛ wuli makasan a ma. <sup>14</sup> Sɛrɛxɛbade naxan nu yailanxi wure gbeeli ra, naxan nu na Alatala ya i, hɔrɔmɔbanxi nun sɛrɛxɛbade nɛɛnɛ tagi, a naxa na ti sɛrɛxɛbade nɛɛnɛ fɛ ma kɔɔla biri ra. <sup>15</sup> Mangɛ Axasi naxa sɛrɛxɛdubɛ Uriya yamari yi ra, «Gɛɛsɛgɛ sɛrɛxɛ gan daaxi, nunmare sɛrɛxɛ, mangɛ xa sɛrɛxɛ gan daaxi, nun sansi xɔri hadiya, nɔma xa sɛrɛxɛ gan daaxi, nɔma xa sansi xɔri hadiya, nun nɔma xa sɛrɛxɛ ture daaxi, nee birin xa ba yi sɛrɛxɛbade xungbe fari. Sɛrɛxɛbade wure gbeeli daaxi xa rawali n tan bɛ.» <sup>16</sup> Sɛrɛxɛdubɛ Uriya naxa a raba alɔ mangɛ Axasi a yamari ki naxɛ.

<sup>17</sup> Mangɛ Axasi naxa Ala xa banxi ye sasee dɔxɔde ba a bore ra, a na ye sasee tongo e fari. A ye sase xungbe ragoro keli tuura wure gbeeli daaxie fari, a a dɔxɔ bɔxi ma. Na ye sase nu xili nɛ «Baa.» <sup>18</sup> A naxa malabui lɔxɔɛ malande masara Ala xa banxi kui, a nun mangɛ sode, Asiriya mangɛ xa fe ra.

<sup>19</sup> Axasi xa taruxui dɔnxɔɛ, a fe naxan birin naba, na sɛbɛxi Yudaya mangɛɛ xa taruxui kui.

<sup>20</sup> Axasi naxa laaxira, a ragata a benbae fɛ ma Dawuda xa taa kui. A xa di Xesekiya naxa ti mangɛ ra a nɔxɔɛ ra.

## 17

### *Isirayila mangɛ Hoseya*

<sup>1</sup> Yudaya mangɛ Axasi xa mangɛya nɛ fu nun firin nde ra, Ela xa di Hoseya naxa findi Isirayila mangɛ ra Samari. A nɛ solomanaani mangɛya

raba. <sup>2</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Ala ma, kɔnɔ a mu lu alɔ mangɛ singee, naxee xa yunubie dangi a gbe bɛ. <sup>3</sup> Asiriya mangɛ Salamanesari to sa Hoseya gere, a a lu a xa nɔɛ bun ma, Hoseya naxa tin duuti fife ra a ma. <sup>4</sup> Kɔnɔ Asiriya mangɛ naxa a kolon fa, a Hoseya nu wama a matandife. A tondi duuti rasanbade a ma, a man xɛɛrae xɛɛ Misira mangɛ So xɔn ma, mali fende a ra. Na kui Asiriya mangɛ naxa Hoseya suxu, a a raso geeli. <sup>5</sup> Na dangi xanbi, a naxa din Isirayila bɔxi birin na, a Samari rabilin, jɛ saxan bun ma naa suxuxi a yi ra. <sup>6</sup> Hoseya xa mangeya jɛ solomanaani nde ra, Asiriya mangɛ naxa nɔ Samari taa ra, a Isirayilakae xanin Asiriya bɔxi ma konyiya kui. A naxa e rasabati Xala taa kui Gosan bɔxi ma Xaboro xure dɛ ra, a nun Medekae xa taae kui.

### *Isirayila xa yunubie*

<sup>7</sup> Na fe birin naba nɛ, barima Isirayilakae nu bara yunubi raba e Marigi Alatala ra, naxan e ramini Misira bɔxi ra Firawuna xa nɔɛ bun ma. Isirayila nu bara bira ala gbɛtɛɛ fɔxɔ ra, <sup>8</sup> e nu e batu alɔ si booree Alatala naxee kerixi e ya ra. Isirayilakae nu bara e tuli mati e xa mangɛɛ ra na fe kui. <sup>9</sup> Isirayilakae nu bara fee raba gundo ra e Marigi Alatala ra, e mu lan e xa naxee raba. E nu bara kuye batudee yailan yire itexie e xa taae birin kui, keli yire makantadee ma han taa makantaxie kui. <sup>10</sup> E naxa gɛmɛ masolixie nun Asera kuyee ti geyae kɔn na, wurie bun ma. <sup>11</sup> Menni, e naxa surayi gan sɛrɛxɛ ra na kuyee bɛ, alɔ sie nu a rabama ki naxɛ, Alatala naxee keri e ya ra. E naxa Alatala matandi e xa na fe jaaxie ra. <sup>12</sup> E nu kuyee batuma, hali

Alatala to bara nu tɔnyi dɔxɔ na fe ma, a falafe ra, «Wo naxa na mɔɔli raba.» <sup>13</sup> Alatala nu bara Isirayila nun Yudaya rakolon na birin na a xa namijɔnmɛɛ saabui ra. A nu bara a fala, «Wo xa gbilen wo xa wali kobie fɔxɔ ra. Wo xa bira n ma yaamarie nun n ma tɔnyie fɔxɔ ra, alɔ n ma sɛriyɛ a masenxi ki naxɛ, n naxan yamari wo benbae ra n ma konyi namijɔnmɛɛ saabui ra.»

<sup>14</sup> Kɔnɔ e mu e tuli mati Alatala ra. E naxa e bɔjɛ raxɔrɔxɔ, alɔ e benbae naxee mu danxaniya e Marigi Alatala ma. <sup>15</sup> E naxa Alatala xa yaamarie matandi, e a xa saate kana naxan nu xirixi Ala nun e benbae tagi. E naxa bira fe fufafu fɔxɔ ra, e e yetɛ findi fuyantee ra. E naxa bira sie xa naamunyie fɔxɔ ra, naxee e rabilinxi, Alatala tɔnyi dɔxɔ naxee ma. <sup>16</sup> E naxa e Marigi Alatala xa yaamarie birin matandi. E naxa ninge wure daaxi firin yailan kuyee ra, e naxa Asera kuye masoli wuri ra, e naxa suyidi tunbuie bɛ, e naxa Bali kuye batu. <sup>17</sup> E naxa e xa di xɛmɛɛ nun e xa di ginɛɛ ba sɛrɛxɛ gan daaxi ra. E naxa bira duureya nun sematofe fɔxɔ ra. E naxa e yetɛ fi ala gbɛtɛɛ ma, e fe raba naxan mu rafan Alatala ma.

<sup>18</sup> Na nan a niya Alatala naxa xɔnɔ Isirayila bɔnsɔɛ ma, a fa e makuya a ya tode ra. Yuda bɔnsɔɛ keren nan lu fa. <sup>19</sup> Hali Yuda bɔnsɔɛ, e mu nu birama e Marigi Alatala xa yaamarie fɔxɔ ra a raba ki ma. E fan naxa bira Isirayila xa misaali fɔxɔ ra. <sup>20</sup> Alatala naxa mɛɛ Isirayila bɔnsɔɛ birin na, a naxa e paxankata, a e rabolo a xunnakanamae bɛlɛxɛ i, a e kerɪ a ya tode ra.

<sup>21</sup> A to Isirayila ba Dawuda bɔnsɔɛ ra, a naxa e lu Nebati xa di Yerobowami xa mangɛya bun ma, naxan bara e ragbilen Alatala fɔxɔ ra a xa yunubi xungbe saabui ra. <sup>22</sup> Isirayilakae naxa bira Yerobowami xa yunubie birin fɔxɔ ra. E mu e makuya nee ra, <sup>23</sup> han Alatala naxa Isirayila makuya a ya tode ra, alɔ a a masen a xa konyi namijɔnmɛɛ bɛ ki naxɛ. Na kui Isirayilakae naxa makuya e xa bɔxi ra, e sa lu Asiriya bɔxi ma han to.

### *Samarikae*

<sup>24</sup> Asiriya mangɛ naxa fa mixie ra keli Babilɔn, Kuta, Awi, Xamata, nun Sefarawayimi, a fa nee lu Samari taaɛ kui Isirayilakae jɔxɔɛ ra. Na kui e naxa Samari findi e gbe ra, e sabati naa. <sup>25</sup> Nee to mu nu gaaxuma Alatala ya ra, Alatala naxa yetɛɛ radin e ma, e nu e faxa. <sup>26</sup> E naxa a fala Asiriya mangɛ bɛ, «I mixi naxee xaninxi e xa sabati Samari bɔxi ma, nee mu menni alae batu ki kolon. Naa alae bara yetɛɛ radin e ma e e faxa a kolontareya ma.» <sup>27</sup> Asiriya mangɛ naxa yi yaamari fi, «Sɛrɛxɛdubɛ nde xa sabati na bɔxi ma, a xa e xaran na bɔxi alae batu ki ra.» <sup>28</sup> Sɛrɛxɛdubɛ keren, naxan nu bara xanin Asiriya bɔxi ma, na naxa siga Beteli taa kui Samari bɔxi ma, a mennikae xaran Alatala yaragaaxui ra.

<sup>29</sup> Kɔnɔ na sie, kankan nu a gbe alae tima na kuye banxie kui, Samarikae nu bara naxee ti e xa taaɛ kui nun yire itexie fari. <sup>30</sup> Babilɔnkae naxa Sukɔti Benɔti kuye ti. Kutakae naxa Nerigali kuye ti. Xamatakae naxa Asima kuye ti. <sup>31</sup> Awikae naxa Nibahasi nun Taritaki kuye ti.

Sefarawayimikae tan nu luma e xa die nan ba ra serexe gan daaxi ra e xa kuyee, Adarameleki nun Anameleki be. <sup>32</sup> Na sie to nu gaaxuma Alatala fan ya ra, e nu mixi mooli nan birin tima Alatala xa serexedubee ra, nee xa nu serexee ba e be na yire itexie fari. <sup>33</sup> Na kui, e nu Alatala batuma, kono e man nu e gbe kuye fan batuma e gbe ki ma.

<sup>34</sup> Han to e birama na naamun forie foxo ra, e mu gaaxuma Alatala ya ra. E mu nu e yete xa naamunye rakamalima, e man mu nu Alatala xa seriye fan nakamalima, a naxan so Yaxuba bonsoe yi ra, a naxan xili sa Isirayila. <sup>35</sup> Alatala nu bara yi saate tongo e be, a e yamari yi ra, «Wo naxa gaaxu ala gbete ya ra, wo naxa suyidi e be, wo naxa e batu, wo naxa serexe yo ba e be. <sup>36</sup> A lanma wo xa gaaxu Alatala nan keren ya ra, naxan wo raminixi Misira boxi ma a senbe xungbe ra. Wo xa suyidi a tan nan be, wo man xa serexe ba a keren nan be. <sup>37</sup> Wo xa wo joxo sa a xa kiraya, a xa seriye nun a xa yaamarie xon ma loxe birin, a naxee sebexi wo be. Wo naxa gaaxu ala gbete ya ra. <sup>38</sup> Wo naxa nɛɛmu n ma saate ma, wo naxa gaaxu ala gbete ya ra. <sup>39</sup> A lanma wo xa gaaxu wo Marigi Alatala nan ya ra, barima a tan nan wo baxi wo yaxuie birin belexe i.»

<sup>40</sup> Kono e mu e tuli mati Alatala xui ra, e naxa bira e xa naamunyi forie foxo ra. <sup>41</sup> Yi sie nu Alatala batuma, e man nu e xa kuye masolixie fan batuma. E xa die nun nee fan ma die na e benbae xa kira nan xon ma han to.

# 18

*Yudaya mangɛɛ Xesekiya*  
*(Yudaya Mangɛɛ II 29:1-2, 31:1, 32:1-19,*  
*Annabi Esayi 36:1)*

<sup>1</sup> Ela xa di Hoseya xa mangɛya jɛ saxan nde ra, Axasi xa di Xesekiya naxa ti mangɛ ra Yudaya bɔxi ma. <sup>2</sup> A jɛ mɔxɔɾɛn nun suuli nan nu a ra. A naxa mangɛya jɛ mɔxɔɾɛn nun solomanaani raba Darisalamu. A nga nu xili nɛ Abi, Sakari xa di ginɛ. <sup>3</sup> A naxa fe raba naxan nafan Alatala ma, alɔ a benba Dawuda a raba ki naxɛ. <sup>4</sup> A kuye batudee kana yire itexie fari, a gɛmɛ masolixie iwuru, a Asera kuye bolon. A naxa bɔximase wure gbeeli daaxi fan kana, Annabi Munsa naxan yailan, barima Isirayilakae nu surayi ganma a fan bɛ sɛrɛxɛ ra, e nu a xili Nexusetana.

<sup>5</sup> Xesekiya nu a xa lanlanteya sama Isirayila Marigi Alatala ma dangife Yudaya mangɛ birin na. <sup>6</sup> A bɔɾɛ nu xirixi Alatala ra, a tondi a xa kira bɛɾinde, a bira Alatala xa sɛriyɛ fɔxɔ ra, a naxan so Annabi Munsa yi ra. <sup>7</sup> Alatala nu luma a sɛeti ma, a a niya a xa fe birin xa nu sɔɔneya ra. Xesekiya naxa tondi lude Asiriya xa mangɛya bun ma. <sup>8</sup> A naxa Filisitakae bɔnbɔ han Gasa mabiri, kelifɛ e xa yire makantadee ma han e xa taa makantaxi kui.

<sup>9</sup> Xesekiya xa mangɛya jɛ naani nde ra, naxan ilan Ela xa di Hoseya xa mangɛya jɛ solofere nde ra Isirayila, Asiriya mangɛ Salamanesari naxa fa Samari gerede, a a rabilin. <sup>10</sup> Jɛ saxan dangi xanbi, Xesekiya xa mangɛya jɛ senni nde nan nu a ra, Isirayila mangɛɛ Hoseya fan xa mangɛya



ɲɛ solomanaani nde, Samari naxa lu Asiriyakae belexe i. <sup>11</sup> Asiriya mangɛ naxa Isirayilakae xanin Asiriya boxi ma Xala mabiri nun Xaboro de ra Gosan xure, a nun Medekae xa taae kui. <sup>12</sup> E Marigi Alatala na raba ne e ra, barima e tondi ne e tuli matide a ra, e a xa saate kana. E mu Alatala xa konyi Annabi Munsa xa seriye rabatu.

<sup>13</sup> Mangɛ Xesekiya xa mangeya ɲɛ fu nun naani nde ra, Asiriya mangɛ Senaxeribi naxa Yudaya taa makantaxie gere, a no e ra. <sup>14</sup> Yudaya mangɛ Xesekiya naxa xɛɛra xɛɛ Asiriya mangɛ ma Lakisi, a naxe, «Dije, n bara won ma saate kana. Gbilen n foxo ra, n xa tin i waxonfe birin na.» Na kui, Asiriya mangɛ naxa Xesekiya yamari a xa fa gbeti kilo wulu solomanaani, a nun xɛɛma kilo keme solomanaani ra. <sup>15</sup> Xesekiya naxa gbeti birin fi a ma, naxan nu na Alatala xa horomobanxi nun mangɛ banxi kui. <sup>16</sup> A naxa gbeti nun xɛɛma ba, naxan nu fatuxi Alatala xa horomobanxi naadɛe nun e gbanyie ma, a na birin fi Asiriya mangɛ ma.

<sup>17</sup> Asiriya mangɛ naxa a xa soori mangɛ, a xa kuntigie xunyi, nun a rasima singe xɛɛ Xesekiya xon ma Darisalamu, kelife ra Lakisi. E to Darisalamu li, e naxa ti ye yire xungbe fe ma, mixie nu gare soma dennaxe. <sup>18</sup> E naxa mangɛ xili menni. Xilikiya xa di Eliyakimi, mangɛ xa banxi xunyi, mangɛ xa sebeliti Sebena, nun Asafi xa di Yowa, naxan findixi mangɛ xa keedi ragate ra, nee naxa mini Asiriyakae ralande.

<sup>19</sup> Asiriya mangɛ rasima singe naxa yi masenyi ti e be, «Wo a fala Xesekiya be, Asiriya mangɛ

xungbe yi nan masenxi, <I xaxili tixi munse ra?  
<sup>20</sup> I wøyen fufafu nan tun falaxi! I joxo a ma  
 a i bara fæere nun senbe soto n gerefe ra? I  
 laxi nde ra, naxan a niyama i xa n matandi?  
<sup>21</sup> I i xa lanlanteya saxi Misirakae nan ma fa?  
 E luxi alo wuri ponpoe naxan girama, a fa i  
 soxo i kilonma a ra temui naxe. Misira mangʻe  
 Firawuna na na ki ne mixi birin be, naxee e xaxili  
 tixi a ra. <sup>22</sup> Temunde wo n yaabima ne, «Muxu  
 xaxili tixi muxu Marigi Alatala nan na.» Konon  
 xa a fala wo be Xesekiya bara ge serexebadee  
 kanade geyae fari, a fa a fala Yudayakae nun  
 Darisalamukae be, «Wo Alatala batu Darisalamu  
 xa serexebade gbansan ne.»»

<sup>23</sup> «Xa i sa noma soe ragi wulu firin sotode i xa  
 nama ya ma, n marigi Asiriya mangʻe soe fima ne  
 i ma, e naxee ragima. <sup>24</sup> Hali i i xaxili ti Misirakae  
 ra, soe ragie nun gisee xa fe ra, i senbe xurun n  
 ma mangʻe xa mixi xuri di nde nofe ra. <sup>25</sup> Bafe na  
 ra, wo marigi Alatala xa mu waxi n xa be gere?  
 Alatala nan a falaxi n be, <Siga, i na boxi kana.»»

<sup>26</sup> Xilikiya xa di Eliyakimi, Sebena, nun Yowa  
 naxa a fala Asiriya mangʻe rasima be, «Yandi, i  
 xa wøyen muxu be Arami xui ra, muxu tan i xa  
 konyie na xui fahaamuma. I naxa wøyen muxu  
 be Yuda xui ra nama ya xori naxan na tete fari.»  
<sup>27</sup> Konon Asiriya mangʻe rasima naxa e yaabi, «N  
 marigi n xexi yi masenyi falade i xa mangʻe nun i  
 tan nan gbansan be? N mu wøyenfe yi mixie fan  
 xa be, naxee doxoxi tete fari yi ki, naxee fama e  
 yete xa gbi fuxi donde nun e yete xoli minde nun  
 wo tan na?»

<sup>28</sup> Mangʻe rasima naxa keli, a a fala a xui itexi ra Yudaya xui ra, a naxɛ, «Wo wo tuli mati Asiriya mangʻe xungbe xa masenyi ra, <sup>29</sup> <Wo naxa tin Xesekiya xa wo madaxu, barima a mu fata wo ratangade n belexɛ i! <sup>30</sup> Wo naxa tin a xa wo madaxu wo xaxili tife Alatala ra, a falafe ra, «Alatala muxu rakisima nɛ, yi taa mu luma Asiriyakae xa mangʻe sagoe.» <sup>31</sup> Wo naxa wo tuli mati Xesekiya ra de! Asiriya mangʻe yi nan falaxi, «Xa wo tin lude n ma yaamari bun ma, kankan fama a xa xɛɛ bogisee donde, kankan a xa kolonyi ye min, <sup>32</sup> han n sa fama wo xaninde boxi nde ma temui naxɛ, naxan luxi alo wo xa boxi, mengi nun weni fanyi, taami nun weni xɛɛ, oliwi bilie nun kumi na dennaxɛ. Na kui, wo baloma nɛ a fanyi ra, wo ratanga faxɛ ma.» Wo naxa wo tuli mati Xesekiya ra, naxan wama wo madaxufe a falafe ra, «Marigi Alatala won nakisima nɛ.» <sup>33</sup> Si gbɛtɛɛ xa alae nɔ nɛ e xa mixie bade Asiriya mangʻe belexɛ i? <sup>34</sup> Xamata nun Arapadi xa alae go? Sefarawayimi, Hena nun Iwa xa alae go? Nee bara Samari ba n belexɛ i? <sup>35</sup> Namanɛɛ birin xa alae ya ma, ala mundun a xa mixie rakisixi n belexɛ i? Alatala tan nɔma Darisalamu ratangade n ma?»»

<sup>36</sup> Nama naxa dundu, e mu a yaabi, barima mangʻe a fala nɛ, «Wo naxa a yaabi de.» <sup>37</sup> Xilikiya xa di Eliyakimi, mangʻe xa banxi xunyi, Sebena sebeliti, nun Asafi xa di Yowa keɛdi ragatɛ, nee naxa siga mangʻe Xesekiya yire e xa sosee ibooxi e ma sunnunyi kui, e fa Asiriya mangʻe rasima xa masenyi dentɛɛ a be.

# 19

## *Xesekiya nun Annabi Esayi xa sumunyi (Annabi Esayi 37:1-38)*

<sup>1</sup> Mangɛ Xesekiya to na fe mɛ, a naxa a xa donma iboo a ma, a beki dugi ragoro a ma sunnunyi kui, a fa siga Alatala xa banxi kui. <sup>2</sup> A naxa a xa banxi xunyi Eliyakimi, a xa sebeliti Sebena, nun serexedube forie xee Amosu xa di Annabi Esayi xon, beki dugi ragoroxi e ma. <sup>3</sup> E naxa a fala a be, Xesekiya yi nan falaxi, «To findixi sunnunyi, jaxankate, nun boje mapaaxu loxo nan na. A luxi alo die bari temui bara a li, kono senbe mu na sonon e xa bari. <sup>4</sup> I Marigi Alatala na Asiriya mangɛ xa xera xa masenyi me Ala jije rasotofe ra, temunde a a jaxankatama ne a xa na woyenyie ma. I xa Ala maxandi alako won ma mixi donxoe naxa fxa.»

<sup>5</sup> Mangɛ Xesekiya xa mixie naxa siga Annabi Esayi yire. <sup>6</sup> Esayi naxa a masen e be, «Wo a fala wo xa mangɛ be, Alatala yi masenyi nan tixi, «I naxa gaaxu Asiriya mangɛ xa xerae xa marasotoe xa fe ra, a naxee falaxi n be. <sup>7</sup> N fama a xaxili mafindide xibaarui nde ra, a fa gbilen a xonyi. N a faxama santidegema ra menni ne.»»

<sup>8</sup> Mangɛ xa xera to gbilen Asiriya mangɛ yire, a naxa a li a xa mangɛ nu bara keli Lakisi, a nu na Libina gerefe. <sup>9</sup> Na temui Asiriya mangɛ naxa a kolon a Kusi mangɛ Tirihaka na fafe a gerefe. Na kui a man naxa xerae xee Xesekiya ma, a falafe ra, <sup>10</sup> «Wo a fala Yudaya mangɛ Xesekiya be, «I xa ala, i laxi naxan na, na naxa i madaxu de a falafe ra, «Darisalamu mu luma Asiriya mangɛ

bɛlɛxɛ i.» <sup>11</sup> I a kolon a fanyi ra Asiriya mangɛɛ naxan nabaxi pamanɛɛ birin na. E e sonto nɛ a jaaxi ra. I tan fa fama i bade n yi ra di? <sup>12</sup> N benbae si naxee bɔnbɔ, e xa alae e ratanga nɛ, alɔ Gosan, Xarani, Resefa, nun Eden bɔnsɔɛ naxee na Teli Asari? <sup>13</sup> Xamata mangɛ, Arapadi mangɛ, Sefarawayimi mangɛ, Hena mangɛ, nun Iwa mangɛ na minden?»»

<sup>14</sup> Xesekiya naxa bataaxɛ rasuxu xɛɛrae yi ra, a naxa a xaran. Na dangi xanbi, a naxa te Alatala xa banxi, a a itala Alatala ya i. <sup>15</sup> Xesekiya naxa Alatala maxandi, a naxɛ, «Isirayila Marigi Alatala, naxan magoroxi malekɛɛ tagi, i tan nan na duniɗa birin Marigi ra, i tan nan koore nun bɔxi daaxi. <sup>16</sup> Alatala, i i tuli mati a fanyi ra, i xa Senaxeribi xa masenyi rame, naxan a xa mixi xɛɛxi Ala Nijɛ rasɔtode. <sup>17</sup> Alatala, nɔndi na a ra, Asiriya mangɛɛ bara si birin sontɔ, a e xa fe xun nakana. <sup>18</sup> E naxa nee xa alae woli tɛ i, e e kana. A nɔndi ki ma, na kuyee mu findixi Ala ra, barima ibunadama nan nee yailanxi wuri nun gɛmɛ ra. <sup>19</sup> Yandi, muxu Marigi Alatala, i xa muxu ratanga Senaxeribi ma, alako duniɗa birin xa a kolon, a i tan nan keren na Ala ra.»

<sup>20</sup> Awa, Amosu xa di Annabi Esayi naxa xɛɛra xɛɛ mangɛ Xesekiya ma, a naxɛ, «Isirayila Marigi Alatala yi nan masenxi, <N bara i xa maxandi suxu i naxan tixi Asiriya mangɛ Senaxeribi xa fe ra. <sup>21</sup> Alatala xa masenyi nan ya a xili ma, Siyoni taa fama yode i ma, Darisalamu tofanyi fama i maberede. <sup>22</sup> I nde konbixi, i nde maberexi? I sɔnxɔxi nde ma?»

I bara i yɛtɛ igbo Isirayila Sɛniyɛntɔɛ ma.

<sup>23</sup> I xa xɛɛrae bara Marigi rasɔɔ.

I bara a fala, «N tan bara te han Liban geyae fari n ma gisee kui.

N sɛdiri wuri itexie fɔn,

n sipirɛ wuri tofanyie sɛgɛ fɔtonyi dɛɲɛxi kui.

<sup>24</sup> N tigie ge pamanɛɛ ma, n e ye min.

N Nili xure sɛnkinɛɛ birin xɔrima nɛ n sanyie ra.»»»

<sup>25</sup> Alatala naxɛ, «I mu a mɛxi ba,

a n bara yi fee nate nu a rakuya,

kafi n i daa tɛmɛi?

N fa na e rabafe nɛ.

I tan findixi taa sɛnbɛmaɛ sɔntɔma nan tun na,

<sup>26</sup> na taa mixie sɛnbɛ mu na e xa ti wo kanke.

Gaaxui nun yaagi nan tun e sɔtɔma.

E luma alɔ ɲooɛ xare, alɔ sɛxɛ naxan na banxi kɔn na,

alɔ mɛngi bili naxan xarama beenun a xa bogi.

<sup>27</sup> Kɔnɔ n i dɔxɔ tɛmɛi, i mini tɛmɛi sigafe ra gere sode, i fa tɛmɛi, n na birin kolon.

I man na n matandi, n na fan kolon.

<sup>28</sup> I to bara n matandi na ki, i i yɛtɛ igbo n ma,

n na n ma xurundɛ gbakuma nɛ i ɲɔɛ ra,

n na n ma karafoe sɔti i dɛ kui,

n i ragbilen i kelide.»

<sup>29</sup> Alatala naxɛ, «Xesekiya, tɔnxuma nan ya i bɛ:

Toofare wo sansi xɔri yolonxi nan donma.

Tamuna wo sansi bali nan donma.

Kɔnɔ tamuna boore, wo sansie nan donma wo naxee sima wo e xaba,

wo wɛni min naxan kelima wɛni bilie ma, wo  
naxee sima.

<sup>30</sup> Yuda bɔnsɔɛɛ naxee kisima,  
nee luma nɛ alɔ wuri bili  
naxan a sanke na bɔxi bun ma,  
a fa a bogi ramini a fuge biri ra.

<sup>31</sup> Barima mixi ndee ratangama nɛ faxɛ ma  
Darisalamu,  
Siyoni mixi ndee kisima nɛ.  
Alatala Sɛnbɛma a mafurama nɛ na birin  
nabade.»

<sup>32</sup> Na kui, Alatala yi masenyi nan tixi Asiriya  
mangɛ xa fe ra,  
«A mu soma yi taa kui,  
a mu xali yo wolima be,  
a mu tima wo kanke a xa wure lefa ra,  
a mu bendɛ matema tunganfe ra wo xa tɛtɛ ra.

<sup>33</sup> A gbilenma a fa kira nan na,  
a mu soma yi taa kui!  
Alatala xa masenyi nan na ki.

<sup>34</sup> N yi taa makantama nɛ,  
n a rakisima nɛ n xili nun n ma konyi Dawuda  
xa fe ra.»

<sup>35</sup> Na kɔɛ ra Alatala xa malekɛ naxa mini,  
a sa Asiriyaka wulu kɛmɛ tongo solomasaxan  
nun suuli faxa. A dɔnxɔɛɛ to keli gɛɛsɛgɛ, e  
naxa na furee to e ya ma. <sup>36</sup> Na kui, Asiriya  
mangɛ Sɛnaxeribi naxa gbilen a xɔnyi Ninewe.

<sup>37</sup> Lɔxɔɛ nde, a to nu na salife a xa ala Nisiri  
xa banxi kui, Adarameleki nun Sareseri naxa  
a faxa santidɛgɛma ra, e e gi Ararati bɔxi ma.  
Esarixadoni naxa ti mangɛ ra a baba Sɛnaxeribi  
ɲɔxɔɛ ra.

## 20

### *Xesekiya xa fure*

*(Yudaya Mang'ee II 32:24-26, Annabi Esayi 38:1-8,21-22)*

<sup>1</sup> Na j'ee ra, Xesekiya naxa fura a jaaxi ra. A gbe mu nu luxi a xa faxa. Amosu xa di Annabi Esayi naxa siga a yire, a a fala a be, Alatala yi nan masenxi, «I xa yaamarie fi i xa mixie ma, barima i na faxafe ne yi ki, i mu kisima yi fure ma.»

<sup>2</sup> Xesekiya naxa a yatagi mafindi banxi xale ma, a Alatala maxandi, a naxe, <sup>3</sup> «Alatala, yandi hinne n na, i a kolon a n nan j'erexi ne kira tinxinxi xon ma n ma dunij'eigiri kui n boje fiixe ra. N mu i matandi, n mu gbilen i waxonfe foxo ra.» Xesekiya naxa wa ki fanyi ra.

<sup>4</sup> Annabi Esayi mu nu gexi minide mange banxi tete kui, Alatala man naxa a masen a be, a naxe, <sup>5</sup> «Gbilen i xa sa a fala n ma jama yarerati Xesekiya be, i benba Dawuda Marigi Alatala yi nan masenxi, «N bara i xa maxandi me, n bara i yaye to. N i yalanma ne, a xi saxan nde, i tema ne Alatala xa banxi. <sup>6</sup> N je fu nun suuli sama ne i xa simaya xun ma. N i tan nun yi taa ratangama ne Asiriya mange ma. N yi taa makantama ne n ma konyi Dawuda xa fe ra.»»

<sup>7</sup> Annabi Esayi naxa a fala Xesekiya xa mixie be, «Wo xore bogi xaraxi nde mondo, wo xa a sa a xa fi ya i.» E naxa na raba, Xesekiya naxa yalan.

<sup>8</sup> Xesekiya nu bara a fala Annabi Esayi be, «N a kolonma tonxuma mundun ma, a Alatala n na yalanma ne, n man fa siga a xa banxi a xi saxan nde ma?» <sup>9</sup> Annabi Esayi naxa a yaabi, «Yi nan



findima Alatala xa tɔnxuma ra i bɛ, alako i xa a kolon a Alatala a xa masenyi rakamalima nɛ. I wama soge niini xa a magbilen a xanbi xanbi ma dɔxɔ fu, ka a xa siga a yare yare ma dɔxɔ fu?»  
<sup>10</sup> Xesekiya naxa a yaabi, «Soge niini luma siga ra a yare yare nan ma. I xa a niya a xa gbilen a xanbi xanbi ma.»  
<sup>11</sup> Na tɛmui, Annabi Esayi naxa Ala maxandi a xa na raba. Alatala naxa soge niini magbilen a xanbi xanbi ma dɔxɔ fu. Na soge niini nu tixi Axasi tede nan ma.

*Xesekiya nun Babilɔn mangɛ xa xɛɛrae  
 (Annabi Esayi 39:1-8)*

<sup>12</sup> Na tɛmui Babilɔn mangɛ Merodaki Baladan naxa bataaxɛ nun buɲa rasanba Xesekiya ma, barima a nu bara Xesekiya furafe mɛ.  
<sup>13</sup> Xesekiya naxa na xɛɛrae rasɛnɛ, a a xa naafuli birin masen e bɛ, alɔ gbeti, xɛɛma, surayi, labundɛ nun ture xiri ɲɔxunmɛ, a xa geresose ragatade nun a xa bannaya birin dɛnnaxɛ. Sese mu lu, Xesekiya mu naxan masen e bɛ a xa banxi nun a xa bɔxi kui.  
<sup>14</sup> Na dangi xanbi, Annabi Esayi naxa fa Xesekiya yire, a a maxɔrin, «Na mixie munse falaxi i bɛ? E kelixi minden?» Xesekiya naxa a yaabi, «E kelixi bɔxi makuye nde nɛ, dɛnnaxɛ xili Babilɔn.»  
<sup>15</sup> Esayi man naxa a maxɔrin, «E munse matoxi i xa banxi kui?» Xesekiya naxa a yaabi, «Se naxan birin na n ma banxi kui. Sese mu luxi n xɔnyi n mu naxan masenxi e bɛ.»

<sup>16</sup> Na kui, Annabi Esayi naxa a fala Xesekiya bɛ, «I tuli mati Alatala xa masenyi ra,  
<sup>17</sup> <Lɔxɔɛ na fafe, yi mixie fama i harige birin xaninde Babilɔn, i benbae naxan luxi i yi ra. Alatala xa

masenyi nan na ki. <sup>18</sup> E fama i xa die suxude, i naxee barixi, e e bana Babilon mangɛ bɛ.»

<sup>19</sup> Xesekiya naxa a fala Esayi bɛ, «Alatala xa masenyi i naxan tixi, a fan.» A na fala nɛ barima a naxɛ, «Bɔɲɛsa nun kantari tan luma nɛ be, n ma simaya birin kui.»

<sup>20</sup> Xesekiya xa taruxui dɔnxɔɛ nun a xa wali fanyie a naxee raba, alɔ ye sase yailanfe nun ye kira rabɔɔfe sofe ra taa kui, na sɛbɛxi Yudaya mangɛ xa taruxui kui. <sup>21</sup> Xesekiya naxa laaxira, e a bɛlɛ a benbae fɛ ma. A xa di Manasi naxa ti mangɛ ra a ɲɔxɔɛ ra.

## 21

### *Yudaya mangɛ Manasi (Yudaya Mangɛ II 33:1-20)*

<sup>1</sup> Manasi ɲɛ fu nun firin nan nu a ra a findi mangɛ ra tɛmɛi naxɛ. A naxa lu kibanyi kui ɲɛ tongo suuli bun ma Darisalamu. A nga nu xili nɛ Xefesiba. <sup>2</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, a bira sie xa naamunyi ɲaaxie fɔxɔ ra, Alatala naxee keri na bɔxi ma Isirayila bɔnsɔɛ ya ra. <sup>3</sup> A naxa kuye batudee yailan a baba nu bara naxee kana. A naxa Bali kuye xa sɛrɛxɛbadee yailan, a Asera kuye ti, alɔ Isirayila mangɛ Akabu a raba ki naxɛ. A man naxa tunbuie batu fɔlɔ, a a xinbi sin nee bun ma. <sup>4</sup> A naxa sɛrɛxɛbade ndee ti kuyee bɛ Alatala xa banxi kui, naxan nu tixi Darisalamu Alatala xili xa fe ra. <sup>5</sup> A naxa sɛrɛxɛbade ndee ti tunbuie batufe ra, Alatala xa banxi tɛtɛ firinyie kui. <sup>6</sup> A naxa a xa di gan sɛrɛxɛ ra. A nu duure fe nun sematoe fe raba, a nu wɔyɛn ɲinnɛe nun mixi

faxaxie ra. A ti Alatala kanke, a nu fe raba naxan mu rafan Alatala ma.

<sup>7</sup> A naxa Asera kuye masolixi ti Alatala xa banxi kui. Alatala nu bara a masen Dawuda nun a xa di Sulemani be banxi naxan ma fe ra, «N bara Darisalamu nun yi banxi sugandi Isirayila bɔnsɔɛ birin ya ma, n xili sabatide ra abadan.

<sup>8</sup> N mu Isirayila kerima e xa bɔxi ma sɔnɔn, n naxan fixi e benbae ma, xa e sa birama n ma yaamarie nun n ma seriye fɔxɔ ra, n ma konyi Munsa naxan masen e be.»

<sup>9</sup> Kɔnɔ Isirayila mu Alatala xui suxu. E xa mangɛ Manasi naxa e xun ti kira jaaxi xɔn ma. E xa yunubie naxa dangi sie xa yunubie ra, Alatala naxee sɔntɔ Isirayila ya ra. <sup>10</sup> Na kui Alatala naxa a xa masenyi ti a xa namipɔnmɛɛ saabui ra, a falafe ra, <sup>11</sup> «Yudaya mangɛ Manasi, i to bara yunubi raba dangife Amorikae ra, i a niya Yudayakae xa kuyee batu, <sup>12</sup> n tan Isirayila Marigi Alatala xa a masen i be, n gbaloe ragoroma ne Yudaya nun Darisalamu ma, naxan findima tɛrɛnna ra mixi birin be. <sup>13</sup> N Darisalamu makiitima ne alo n a raba Samari ra ki naxe. N wo xa fe matoma ne alo n Akabu bɔnsɔɛ xa fe mato ki naxe. N Darisalamu mafindima ne a legere ma, alo pileti mafindima ki naxe a na ge maxade. <sup>14</sup> N na n ma jaama dɔnxɔɛ rabɛpinma ne, n e lu e yaxuie sagoe, e xun nakana, e halaki, <sup>15</sup> barima e bara fe raba naxan mu rafan n ma, e ti n kanke kabi n e benbae ramixi tɛmɛi naxe Misira bɔxi ra.»

<sup>16</sup> Bafe Yudaya xun tife ra kira jaaxi xɔn ma, Manasi naxa Darisalamuka gbegebe man faxa tɔɔpɛge kui. <sup>17</sup> Manasi xa taruxui dɔnxɔɛ, a

fe jaaxi naxee birin naba, na sebexi Yudaya mangee xa taruxui kui. <sup>18</sup> A naxa laaxira, e naxa a ragata a benbae fe ma gaburi nde kui mangε banxi xanbi ra, mangε Usa ragata dennaxe. A xa di Amon naxa ti mangε ra a joxoxe ra.

*Yudaya mangε Amon*  
(*Yudaya Mangee II 33:21-25*)

<sup>19</sup> Amon nu bara je moxoxen nun firin soto, a ti mangε ra temui naxe. A naxa mangeya je firin naba Darisalamu. A nga nu xili ne Mesulemeti, Xarusu naxan bari Yotoba be. <sup>20</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, alo a baba Manasi a raba ki naxe. <sup>21</sup> A naxa bira a baba xa kira foxo ra fe birin kui, a naxa kuyee batu a baba naxee batu, a suyidi e be. <sup>22</sup> A naxa mee a benbae Marigi Alatala ra, a mu bira a xa kira foxo ra. <sup>23</sup> A xa kungtie naxa a yanfa, e a faxa a yete banxi kui. <sup>24</sup> Konoxo nama naxa na yanfantee faxa, e a xa di Yosiya ti mangε ra a joxoxe ra. <sup>25</sup> Amon xa taruxui donxoxe, a fe naxee birin naba, na sebexi Yudaya mangee xa taruxui kui. <sup>26</sup> E naxa a ragata a xa gaburi kui, mangε banxi xanbi ra, mangε Usa ragata dennaxe. A xa di Yosiya naxa ti mangε ra a joxoxe ra.

## 22

*Yudaya mangε Yosiya*  
(*Yudaya Mangee II 34:1-2*)

<sup>1</sup> Yosiya je solomasaxan nan nu a ra, a findi mangε ra temui naxe. A naxa mangeya je tongo saxan nun keren naba Darisalamu. A nga nu xili ne Yedida, Adaya naxan bari Bosikati be. <sup>2</sup> A

naxa fe raba naxan nafan Alatala ma, a a jɛɛɛ a benba Dawuda xa kira xɔn ma. A mu ba na kira ma fefe ma.

*Sɛɛɛɛdubɛ kuntigi saate kitaabui tofe  
(Yudaya Mangɛɛ II 34:8-18)*

<sup>3</sup> Yosiya xa mangɛya jɛ fu nun solomasaxan nde ra, a naxa Asaliya xa di, Mesulama fan xa mamadi Safan sɛbɛliti xɛɛ Alatala xa banxi, yi yaamari ra: <sup>4</sup> «Siga sɛɛɛɛdubɛ xungbe Xilikiya yire, a xa kɔbiri kɔnti jama faxi naxan na Alatala xa banxi naade kantɛɛ xɔn ma. <sup>5</sup> A xa so walikɛ xunyie yi ra, naxee jɔxɔ saxi Alatala xa banxi yailanfe xɔn ma. E xa a so walikɛɛ yi ra naxee na yire bulaxie yailanfe banxi xalɛ ma, <sup>6</sup> nun xabuie, banxitie yi ra. A man xa findi wuri nun gɛmɛ sare ra, walikɛɛ hayi na naxan ma Alatala xa banxi xa fe ra. <sup>7</sup> Kɔnɔ e naxa na kɔbiri rawali ki maxɔrin e ma de, barima mixi tinxinxie nan e ra.»

<sup>8</sup> Na tɛmɛi sɛɛɛɛdubɛ xungbe Xilikiya naxa a fala Safan sɛbɛliti bɛ, «N bara won ma sɛriyɛ kitaabui to Alatala xa banxi kui!» Xilikiya naxa a so Safan yi ra, Safan naxa a xaran fɔlɔ a xui itexi ra. <sup>9</sup> Na dangi xanbi, a naxa siga mangɛ yire, a dɛntɛgɛ sa mangɛ bɛ a falafe ra, «Kɔbiri naxan nu na Alatala xa banxi kui, i xa walikɛɛ bara na so walikɛ xunyie yi ra naxee jɔxɔ saxi Alatala xa banxi yailanfe xɔn ma.» <sup>10</sup> A naxa yi masenyi fan sa na fari, a naxɛ, «Sɛɛɛɛdubɛ Xilikiya bara kitaabui nde so n yi ra.» Safan naxa a xaran mangɛ bɛ a xui itexi ra.

<sup>11</sup> Mangɛ to sɛriyɛ kitaabui xa masenyi mɛ, a naxa a xa sosee ibɔɔ sunnunyi kui. <sup>12</sup> A naxa

serexɛdube Xilikiya, Safan xa di Axikama, Mike xa di Akibori, Safan sebeliti, nun mangɛ rasima Asaya yamari, <sup>13</sup> «Wo siga Alatala maxorin n tan nun Yudaya nama be yi kitaabui xa masenyi wama naxan falafe won be, won naxan toxi. Alatala xa xone bara gbo. A xonoxi won ma, barima won babae mu tin birade yi kitaabui xui foxo ra, e mu jere kira xon ma, naxan sebexi na kitaabui kui.»

<sup>14</sup> Serexɛdube Xilikiya, Axikama, Akibori, Safan, nun Asaya naxa siga namijonme gine Xulida yire, Salumu xa gine, Tikifa xa di, Xaraxasi xa mamadi. Na gine nu sabatixi Darisalamu taa neene nan kui, a nu meenima mangɛ xa sosee ma. Xerae to dentegɛ sa na gine be, <sup>15</sup> a naxa e yaabi, «Isirayila Marigi Alatala xa masenyi nan ya: <Wo a fala wo xema be, <sup>16</sup> a Alatala naxe a n gbaloe ragoroma ne yi boxi nun a xa mixie ma, alo Yudaya mangɛ a xaranxi yi kitaabui kui ki naxe. <sup>17</sup> E to bara n nablo, e nu surayi gan ala gbete be e naxee yailanxi e yete belexee ra, n boje bara te yi yire xili ma. A luxi alo te naxan mu xubenma muku!» <sup>18</sup> Kono wo a fala Yudaya mangɛ be, naxan wo xexi be Alatala maxorinde, wo naxe, «Isirayila Marigi Alatala xa masenyi nan ya: <sup>19</sup> I tan Yosiya to gaaxu n ya ra i i yete magoro n tan Alatala be n ma masenyi xa fe ra yi boxi nun a xa mixie xili ma, n bara i xa maxandi suxu. I to i xa sosee iboo sunnunyi kui, i fa wa n ya i, n bara i xui me. Alatala xa masenyi nan na ki. <sup>20</sup> Na xa fe ra, i ragatama ne i benbae fe ma bojesa kui. I yae mu fama gbaloe birin tode, n naxee ragoroma yi yire ma.» Na dangi xanbi,

na xεεrae naxa na masenyi dentεge mange be.

## 23

*Yosiya nama ragbilenfe Ala ma  
(Yudaya Mangée II 34:3-7,29-33)*

<sup>1</sup> Mange naxa Yudaya nun Darisalamu forie birin xili. <sup>2</sup> A naxa te Alatala xa banxi, nama birin biraxi a fɔxɔ ra: Yudayakae, Darisalamukae, sεrεxεdubεe, namijɔnmεe nun nama birin, kelife dimεdie ma han a sa forie li. A naxa saate kitaabui xaran e be, naxan to Alatala xa banxi kui. <sup>3</sup> Mange nu tixi buntunyi nan na, a laayidi tongo birafe ra Alatala fɔxɔ ra, a xa a xa yaamarie, a xa sεriye, nun a xa masenyi birin nabatu a bɔne nun a nii birin na, alako na saate kitaabui xa masenyi xa kamali. Nama fan naxa na saate tongo.

<sup>4</sup> Mange naxa yamari fi sεrεxεdubεe kuntigi Xilikiya ma, nun a xa sεrεxεdubεe ma, nun Alatala xa banxi naade kantεe ma, a e xa see birin namini Alatala xa banxi kui, naxee nu yailanxi Bali, Asera, nun kooremasee be. A naxa sa e gan Darisalamu taa fari ma Sediron gulunba kui, e xube fa xanin Beteli. <sup>5</sup> A naxa kuyee xa sεrεxεdubεe ba, Yudaya mangée naxee ti surayi ganfe ra kuyee be geyae fari Yudaya taae kui nun Darisalamu taa fari ma. E nu sεrεxεe bama Bali kuyee, soqe, kike, nun tunbuie be. <sup>6</sup> A naxa Asera kuye masolixi ramini Alatala xa banxi kui, a a xanin Darisalamu fari ma Sediron gulunba kui, a a gan han a findi tε xube ra. A naxa na xube woli gaburie fari. <sup>7</sup> A naxa konkoe rabira Ala xa banxi kui, yenεlae nu yenε rabama dennaxe e

xa kuyee xa fe ra. Ginée fan nu sosee yailanma Asera kuye be naa.

<sup>8</sup> Yosiya naxa Yudaya serexedubee birin xili, e xa kuye batudee kana geyae fari, mixie nu surayi ganma serexee ra dennaxe, kelifé Geba ma han Beriseeba. A naxa kuye batudee kana, naxee nu na taa mangé Yosuwe xa naade sode de ra, nun taa naade sode de koola ma. <sup>9</sup> Serexedube naxee nu serexe bama kuyee be geyae fari, nee mu nu sigama Alatala xa serexebade yire Darisalamu, kono e nu sunbuma e ngaxakerenyi Alatala xa serexedubee ra, e nu taami lebinitare don nee ya ma.

<sup>10</sup> Mangé Yosiya naxa serexebade nde kana naxan nu xili Tofeti, alako mixi yo naxa a xa di ba serexe gan daaxi ra Moloکو kuye be sonon. Na serexebade nu na Ben Hinoma xa gulunba nan kui. <sup>11</sup> A naxa kuyee kana Alatala xa banxi sode de ra, naxee nu masolixi soe daaxie nun gise daaxie ra. Yudaya mangée nan nee ti naa soge batufe ra. Nee nu na Natan Meleki xa konkoe nan fe ma Alatala xa banxi tete kui. <sup>12</sup> Mangé naxa serexebade ndee kana, naxee nu na Axasi xa konkoe fe ma koore ra, Yudaya mangée nun Manasi naxee ti Alatala xa banxi tete kui. A to ge e kanade, a naxa e gan, a e xube woli Sediron gulunba kui. <sup>13</sup> Mangé naxa kuye batude ndee kana, naxee nu na Darisalamu yatagi, Kasare geya yirefanyi biri ra, Isirayila mangé Sulemani naxan ti Asitarate be, Sidonkae xa kuye jaaxi. A man naxa serexebadee kana naxee nu tixi Kemosi be, Mowabakae xa kuye jaaxi, a nun Moloکو be, Amonikae xa kuye jaaxi. <sup>14</sup> A naxa



na gɛmɛ masolixie ibutuxun, a naxa na wuri masolixie gan, a fa mixi faxaxi xɔrie rayensen na yire sɛniyɛntaree ma.

<sup>15</sup> Yowasi naxa na mɔɔli raba Beteli sɛrɛxɛbade fan na, Nebati xa di Yerobowami naxan ti alako Isirayilakae xa yunubi raba. A naxa na sɛrɛxɛbade kana na yire itexi fari, a fa menni nun na Asera kuye masolixi gan, a na birin findi tɛ xube ra. <sup>16</sup> Yosiya to gaburi ndee to geya mabiri, a naxa mixi faxaxi xɔrie tongo naa, a e gan na sɛrɛxɛbadee fari, alako a xa findi yire sɛniyɛntare ra, Alatala xa masenyi xa kamali alɔ namijɔnmɛ a fala ki naxɛ. <sup>17</sup> Na tɛmɛi Yosiya naxa pama maxɔrin, a naxɛ, «Munse na yi gɛmɛ tɔnxuma ra naxan tixi be?» Mɛnnikae naxa a yaabi, «Ala xa mixi nde xa gaburi nan a ra naxan keli Yudaya bɔxi ma, a wɔyɛn Beteli sɛrɛxɛbade xili ma, a fee fala i naxee rabaxi yi ki.» <sup>18</sup> A naxa a fala e bɛ, «Wo yi gaburi lu na, mixi yo naxa yi Yudaya namijɔnmɛ xɔrie tongo, a nun namijɔnmɛ xɔrie naxan keli Samari, nee tan xɔrie xa ragata e xa gaburie kui.»

<sup>19</sup> Yosiya man naxa kuye banxie birin kana, Isirayila mangɛ naxee ti Samari taaɛ kui, e nu Alatala matandima naxee kui. Yosiya naxa na birin kana, alɔ a a raba ki naxɛ Beteli. <sup>20</sup> A naxa na kuye xa sɛrɛxɛdubɛɛ faxa, a e xɔrie gan e xa sɛrɛxɛbadee fari. A to gɛ na rabade, a naxa gbilen Darisalamu.

<sup>21</sup> Mangɛ naxa yi yaamari fi pama ma, «Wo Saya Malekɛ Dangi sali raba wo Marigi Alatala xa binyɛ bun ma, alɔ a sɛbɛxi saate kitaabui kui ki naxɛ.» <sup>22</sup> Isirayila bɔnsɔɛ mu nu Saya

Maleke Dangi sali raba na ki kafi kiitisae nu boxi yamarima temui naxe. Na sali mu nu rabama Isirayila mangée nun Yudaya mangée xa waxati. <sup>23</sup> Na rabaxi Yosiya xa mangeya je fu nun solomasaxan nde gbansan ne. A naxa na sali raba Alatala xa binye bun ma Darisalamu.

<sup>24</sup> Yosiya man naxa mandurulae, naxee woyenma mixi faxaxie ra, sematoee, denbaya kuyee, kuye gbete, nun se jaaxie, a naxa na birin jon Yudaya nun Isirayila boxi ma, alako Alatala xa seriyee xa rabatu naxan sebexi saate kitaabui kui, serexedube Xilikiya naxan to Alatala xa banxi kui. <sup>25</sup> Isirayila mange yo mu nu na naxan luxi alo Yosiya, naxan gbilenxi Alatala ma a boje, a nii, nun a senbe birin na, alo Annabi Munsa xa seriyee a masenxi ki naxe. Kabi a waxati han a dangi xanbi, a maniyee yo mu soto.

<sup>26</sup> Hali na birin to raba, Alatala xa xone mu gbilen Yudaya foxo ra, Manasi xa fe rabaxie saabui ra, a a matandi naxee kui. <sup>27</sup> Alatala naxa a masen, «N Yudaya fan makuyama ne n ya tode ra, alo n a rabaxi Isirayila ra ki naxe. N ma taa sugandixi Darisalamu raboloma ne, a nun n ma banxi, n a masen dennaxe xa fe ra, <N xili luma be ne.>» <sup>28</sup> Yosiya xa taruxui donxoe, a fe fanyi naxan birin naba, na sebexi Yudaya mangée xa taruxui kui.

<sup>29</sup> Na temui Misira mange Firawuna, naxan xili Neko, naxa siga Asiriya mange gere de Efirati xure mabiri. Yosiya to mini a gere ki ma, Firawuna naxa a faxa Megido. <sup>30</sup> Yudayakae naxa a fure baki soori ragise nde kui, e a xanin keli Megido sigafe ra Darisalamu, e sa a ragata

a xa gaburi kui. Nama naxa a xa di Yehowaxasi tongo, e ture surusuru a xunyi ma, e a ti mangʻe ra a baba ꞓꞓꞓ ra.

*Yudaya mangʻe Yehowaxasi  
(Yudaya Mangʻe II 36:2-4)*

<sup>31</sup> Yehowaxasi ꞓe ꞓꞓꞓꞓꞓꞓ nun saxan nan nu a ra, a ti mangʻe ra ꞓemui naxe. A naxa kike saxan mangʻeya raba Darisalamu. A nga nu xili ne Xamutali, Yeremi xa di naxan keli Libina. <sup>32</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, alo a benbae a raba ki naxe. <sup>33</sup> Firawuna naxan xili Neko, na naxa ꞓo a ra, a a xiri yolꞓꞓꞓꞓꞓꞓꞓ ra Ribila, Xamata bꞓxi ma. Neko naxa duuti fife ti Yudaya ma, naxan findi gbeti kilo wulu saxan nun xema kilo tongo saxan na. <sup>34</sup> A naxa Yosiya xa di Eliyakimi ti mangʻe ra a baba Yosiya ꞓꞓꞓꞓ ra. A naxa a xili masara Yehoyakimi ra. A naxa Yehowaxasi suxu geelimani ra, a a xanin Misira bꞓxi ma. Yehowaxasi naxa faxes naa. <sup>35</sup> Yehoyakimi naxa Yudayakae yamari e xa duuti fi e xa naafuli xasabi ma, alako a xa gbeti nun xema fi Firawuna Neko ma, a a yamarixi naxan na.

*Yudaya mangʻe Yehoyakimi  
(Yudaya Mangʻe II 36:5-8)*

<sup>36</sup> Yehoyakimi ꞓe ꞓꞓꞓꞓꞓꞓ nun suuli nan nu a ra, a findi mangʻe ra ꞓemui naxe. A naxa mangʻeya ꞓe fu nun keren naba Darisalamu. A nga nu xili ne Sebida, Pedayaya xa di naxan keli Ruma. <sup>37</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Ala ma, alo a benbae a raba ki naxe.

## 24

### *Yudaya mangɛ Yehoyakimi*

<sup>1</sup> Yehoyakimi xa mangɛya waxati, Babilɔn mangɛ Nebukadansari naxa gere rakeli a ma. Yehoyakimi naxa lu a xa nɔɛ bun ma ɲɛ saxan, kɔnɔ na dangi xanbi a naxa a matandi. <sup>2</sup> Alatala naxa Kalidikae, Aramikae, Mowabakae, nun Amonikae rakeli, e xa fa a gere. A nee xɛɛ nɛ e xa fa Yudaya sɔntɔ, alɔ a masenxi ki naxɛ a xa konyi namijɔnmɛɛ saabui ra. <sup>3</sup> Na raba Alatala xa yaamari nan ma, barima a nu wama Yudakae makuyafe a ra e xa yunubie xa fe ra, e naxee matinkan Manasi fɔxɔ ra. <sup>4</sup> A man nu wama e ɲaxankatafe Manasi xa tɔɲɛge xa fe ra, naxan a niya a xa Darisalamuka gbegbe faxa. Alatala mu wa dijɛfe na fe ma.

<sup>5</sup> Yehoyakimi xa taruxui dɔnxɔɛ, a fe naxan birin naba, na sɛbɛxi Yudaya mangɛɛ xa taruxui kui. <sup>6</sup> Yehoyakimi naxa ragata a benbae fɛ ma. A xa di Yehoyakini naxa ti mangɛ ra a ɲɔxɔɛ ra. <sup>7</sup> Misira mangɛ mu mini a xa bɔxi kui sɔnɔn, barima Babilɔn mangɛ nu bara a xa bɔxi birin ba a yi ra, kelife ra Misira susude ma, han a sa Efirati xure li.

### *Yudaya mangɛ Yehoyakini (Yudaya Mangɛɛ II 36:9-10)*

<sup>8</sup> Yehoyakini ɲɛ fu nun solomasaxan nan nu a ra, a findi mangɛ ra tɛmui naxɛ. A naxa mangɛya kike saxan naba Darisalamu. A nga nu xili Nexuseta, Elinatan xa di, naxan keli Darisalamu. <sup>9</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, alɔ a baba a raba ki naxɛ.

<sup>10</sup> Na waxati Babilon mange Nebukadansari xa soorie naxa siga Darisalamu gereede. E naxa na taa rabilin, alako mixi yo naxa so, mixi yo naxa mini. <sup>11</sup> Babilon mange Nebukadansari naxa fa, a ti taa yatagi a xa soorie nu taa rabilinfe temui naxe. <sup>12</sup> Na temui Yudaya mange Yehoyakini naxa a yete so Babilon mange yi ra, a tan, a nga, a rasimae, a xa kuntigie, nun a xa banxi meenimae. Babilon mange naxa a findi geelimani ra a xa mangeya ne solomasaxan nde ra. <sup>13</sup> A naxa naafuli birin tongo naxan nu ragataxi Alatala xa banxi nun mange xa banxi kui. A naxa yirabase xema daaxie ibolon a xuntunyie ra, mange Sulemani naxee yailan Alatala xa banxi xa fe ra, alo Alatala a yamari ki naxe. <sup>14</sup> A naxa Darisalamukae birin xanin. Kuntigie, soori fanyie, walikae, nun xabuie birin. E birin nalanxi mixi wulu fu. A setaree nan gbansan lu naa. <sup>15</sup> A naxa Yehoyakini xanin Babilon, a tan, a nga, a xa ginsee, a xa kuntigie, nun a xa boxi senbema, <sup>16</sup> soori wulu solofere, nun xabui wulu keren. Mixi naxee birin nu noma gere sode nu na na jama ya ma. Babilon mange naxa e birin xanin Babilon boxi ma. <sup>17</sup> A naxa Yehoyakini soxo Mataniya naxa ti mange ra a joxoe ra. A naxa a xili masara Sedekiya.

### *Yudaya mange Sedekiya*

*(Yudaya Mangʻee II 36:11-16, Annabi Yeremi 39:1-7, 52:1-11)*

<sup>18</sup> Sedekiya ne moxoren nun keren nan nu a ra, a ti mange ra temui naxe. A naxa mangeya ne fu nun keren naba Darisalamu. A nga nu xili ne Xamutali, Yeremi xa di naxan keli Libina.

<sup>19</sup> A naxa fe raba naxan mu rafan Alatala ma, alo Yehoyakimi a raba ki naxɛ. <sup>20</sup> Alatala nu bara yi fe birin nagiri Darisalamu nun Yudaya ma a xa xɔnɛ kui. A e makuya a ra na nan ma. Na dangi xanbi, Sedekiya naxa Babilɔn mangɛ matandi.

## 25

### *Nebukadansari Darisalamu suxufe*

*(Yudaya Mangɛɛ II 36:17-21, Annabi Yeremi 52:3-30)*

<sup>1</sup> Babilɔn mangɛ Nebukadansari xa mangɛya jɛ solomanaani nde, kike fu, xi fu nde ra, a naxa fa a nun a xa sɔɔri gali ra Darisalamu gere xili ma. E naxa yonkin taa rabilinyi ra, e se nde ti alako e xa nɔ tede tɛtɛ fari. <sup>2</sup> Taa naxa lu suxui kui han mangɛ Sedekiya xa mangɛya jɛ fu nun keren nde ra. <sup>3</sup> Kike naani nde xi solomanaani nde ra, kaame to bara nu senbɛ soto taa kui, donse yo mu nu na jama yi ra sɔnɔn, <sup>4</sup> taakae naxa yale ti taa tɛtɛ ma kɔɛ ra, sɔɔri senbɛmae fa mini naade ra naxan na tɛtɛ firinyie tagi, mangɛ xa malabude fe ma, e fa siga Araba fiili ma. Kalidikae nu yonkinxi taa rabilinyi.

<sup>5</sup> Kalidikae to taa sɔɔrie to e gi ra, e naxa bira e xa mangɛ fɔxɔ ra, e fa a suxu Yeriko fiili ma. Mangɛ xa sɔɔrie naxa e gi a xun ma, e yensen ye. <sup>6</sup> Kalidikae naxa mangɛ suxu, e a xanin Babilɔn mangɛ xɔn ma Ribila. Menni e naxa a makiiti. <sup>7</sup> E naxa Sedekiya xa die kɔn naxaba a ya xɔri, e fa a tan yae kana. Na dangi xanbi, Babilɔn mangɛ naxa a xiri wure gbeeli yɔlɔnxɔnyi ra, a a xanin Babilɔn.

### *Nebukadansari Darisalamu kanafe*

<sup>8</sup> Kike suuli nde xi solofere nde ra, Nebukadansari xa mang'eya jε fu nun solomanaani nde nan nu a ra Babilon xun ma, Nebusaradan Babilon mang'e xa soori xunyi naxa siga Darisalamu. <sup>9</sup> A naxa Alatala xa banxi, mang'e xa banxi, nun Darisalamu banxi xungbe birin gan. <sup>10</sup> Kalidikae xa soori naxee nu na a foxo ra, e naxa tete rabira naxan nu Darisalamu rabilinxi.

<sup>11</sup> Nebusaradan, Babilon soori mang'e naxa Darisalamu jama donxose xanin Babilon, naxee nu luxi taa kui, nun naxee e yete so Babilon mang'e yi ra. <sup>12</sup> Konon a naxa tin setare ndee tan xa lu naa, e xa nu boxi rawali, e nu weni bilie si.

<sup>13</sup> Kalidikae naxa see tongo naxee yailanxi wure gbeeli ra, e e raxunu alako e xa na wure gbeeli xanin Babilon. Na kui, e naxa kinki firin, ye sase xungbe, nun a doxodee kana. <sup>14</sup> E naxa Alatala xa banxi tundee, pelie, finε, tonbilie, nun yirabase birin tongo, naxee nu yailanxi wure gbeeli ra. <sup>15</sup> A naxa yirabasee nun pootie fan birin tongo naxee nu yailanxi xεema nun gbeti ra. <sup>16</sup> Banxi kinki firinyie, ye sase xungbe naxan xili «baa,» a doxode naxee nu na a bun ma, Sulemani naxee yailan Alatala xa banxi be, na birin findixi wure gbeeli gbegebe nan na, naxan xasabi mu nu noma kolonde. <sup>17</sup> Na banxi kinki firinyie xa maiteya nu nongon ya fu nun solomasaxan lima. Na kinki xunyiye nu yailanxi wure gbeeli nan na, e masoli koobe bogi maniyee ra. Nee xa maiteya nu nongon ya saxan lima.

18 Babilon soori mangée naxa serexedube kuntigi Seraya, serexedube firin nde Sefaniya, nun hōromōbanxi naade makante saxanyie xanin a xun ma. 19 A naxa yi mixi xungbee fan xanin: soori mangée, mangée rasima suuli, kuntigi nde naxan nu soorie sugandima, nun na kuntigi xa mixi tongo senni. 20 Babilon soori mangée Nebusaradan naxa na mixi birin xanin Babilon mangée xon ma Ribila. 21 Babilon mangée naxa e faxa Ribila, Xamata bōxi ma. Yudayakae rakelixi e xa bōxi ma na ki nē.

*Yudaya mangée Gedalaya*  
(*Annabi Yeremi 40:7-9, 41:1-3*)

22 Nebukadansari jama dōnxōe naxan lu Yudaya, a naxa Axikama xa di, Safan xa mamadi Gedalaya, findi e xa mangée ra. 23 Isirayila soori mangée to a kolon a Babilon mangée bara Gedalaya ti mangée ra, e birin naxa siga a xēebude Misipa nun e xa soorie ra. Na soori mangée xilie nan ya: Netaniya xa di Sumayila, Kareya xa di Yoxanan, Tanxumeti xa di Seraya Netofaka, nun Maakaka xa di Yaasaniya. 24 Gedalaya naxa laayidi tongo e tan nun e xa soorie be, a naxē, «Wo naxa gaaxu Kalidikae ya ra. Wo lu yi bōxi ma Babilon mangée xa yaamari bun ma, na kui wo xa fe sooneyama nē.»

25 Kōnō a kike solofere nde ra, Netaniya xa di Sumayila, naxan tanun findi Elisama ra mangée bōnsōe ya ma, naxa fa a nun mixi fu ra, e fa Gedalaya faxa, a Yudakae nun Kalidikae faxa, naxee nu na a sēeti ma Misipa. 26 Na kui jama birin, forie, dimēdie nun soori mangée naxa e



gi e siga Misira bɔxi ma, barima e nu gaaxuxi Kalidikae ya ra.

*Efili Merodaki hinnɛfe Yehoyakini ra  
(Annabi Yeremi 52:31-34)*

<sup>27</sup> Yudaya mangɛ Yehoyakini xa sigɛ jɛ tongo saxan nun solofere nde ra Babilɔn bɔxi ma, a kike fu nun firin nde, xi mɔxɔjɛn nun solofere nde ra, Babilɔn mangɛ Efili Merodaki naxa Yudaya mangɛ Yehoyakini ramini geeli. <sup>28</sup> A naxa hinnɛ a ra, a a xa kibanyi radangi mangɛ gbɛtɛɛ ra, a tan nun naxee nu a ra Babilɔn bɔxi ma. <sup>29</sup> A naxa a xa geelimani sosee masara, a nu fa lu a dɛge ra mangɛ xa teebili ra tɛmɛi birin. <sup>30</sup> Babilɔn mangɛ naxa a jɔxɔ sa a xa fe xɔn ma a fanyi ra a xa simaya birin kui.

**Soso Kitaabuie: Tawureta, Yabura, Inyila**  
**The Holy Bible in the Susu language of Guinea (Soso**  
**Kitaabuie: Tawureta, Yabura, Inyila Bible)**

copyright © 2015 Mission Évangélique Réformée Néerlandaise et les  
Traducteurs Pionniers de la Bible

Language: Susu

Contributor: Mission Évangélique Réformée Néerlandaise

This translation is made available to you under the terms of the Creative  
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it  
in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.  
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are  
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,  
please contact the respective copyright owners.

2020-11-11

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source  
files dated 29 Jan 2022

f1d08866-ea3e-5b9b-b506-e7690c5c61d2